

UNIVERZITA KARLOVA
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA HUDEBNÍ VÝCHOVY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Hudebně pedagogické inspirace pro spolupráci rodiny a soukromé mateřské školy

Music pedagogic inspirations for family cooperation and private kindergarten

Kateřina Vostřáková

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Miloš Kodejška, CSc.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Forma studia: kombinovaná

Bakalářská práce dokončena: duben 2018

Prohlášení

Odevzdáním této bakalářské práce na téma „*Hudebně pedagogické inspirace pro spolupráci rodiny a soukromé mateřské školy*“ potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 11.04.2018

.....

Podpis

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu doc. PaedDr. Miloši Kodejškovi, CSc. za odborné rady, trpělivost a vřelý přístup. Poděkování patří také mému manželovi a celé své rodině, která mi byla po celou dobu studia oporou.

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na soudobý stav hudebního klimatu v rodině a zároveň předkládá tvůrčí náměty pro spolupráci mateřské školy a rodiny v hudebních aktivitách. Výzkumná část bude východiskem pro metodické náměty pro spolupráci rodiny a mateřské školy.

Klíčová slova

Estetická výchova, dítě, předškolní věk, rodina, hudební klima, mateřská škola, rámcový program pro mateřské školy, hudební činnosti, inspirace, hudební program, experiment.

Abstract

The bachelor thesis focuses on the state of the musical climate in the family and at the same time presents creative ideas for the cooperation of kindergarten and family in musical activities. The research part will be the starting point for the methodical topics of the family and kindergarten.

Key words

Aesthetic education, child, pre-school age, family, musical climate, kindergarten, Framework Program for kindergartensmusical activity, inspiration, musical program, experiment.

Obsah

Úvod.....	1
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	3
1 Hudebně vzdělávací systémy v předškolním vzdělávání a význam estetické výchovy.....	4
1.1 Hudební činnosti a vzdělávací oblasti RVP PV	5
1.2 Estetická výchova a rozvoj osobnosti.....	8
1.3 Prostředky estetické výchovy v oblasti umění	10
2 Charakteristika dítěte předškolního věku	12
2.1 Charakteristika dítěte do tří let	12
2.2 Charakteristika dítěte od tří do šesti let	14
2.3 Hudební vývoj dítěte do tří let.....	15
2.4 Hudební vývoj dítěte od tří do šesti let.....	16
3 Vzdělávací strategie předškolních soukromých zařízení	18
3.1 Soukromá mateřská škola běžného typu v rozvoji hudebních činností.....	18
3.1.1 Spolupráce s rodiči	19
3.2 Vybrané alternativní programy mateřských škol a jejich pojetí hudby	20
3.3 Vzdělávací systém založený na integrativitě, polyestetice, personalismu a sociokonstruktivismu.....	21
4 Rodina a její hudební klima	23
4.1 Tradiční pojetí rodiny v proměnách času	24
4.2 Současné vymezení funkce rodiny v hudební výchově.....	25
4.3 Pozitivní tendence hudební výchovy v současné rodině	27
II. PRAKTICKÁ ČÁST	28
5 Výzkumné šetření.....	29
5.1 Předmět a cíle výzkumu	29
5.2 Metody, pracovní hypotézy a organizace výzkumu	29
6 Experiment	33

6.1	Charakteristika a organizace experimentu.....	33
6.2	Hudební program „Mámo, táto, pojďme zpívat“.....	34
7	Vyhodnocení výzkumu:	52
	Závěr.....	59
	Seznam použité literatury.....	60
	Seznam použitých internetových zdrojů	62
	Seznam tabulek a grafů	63
	Seznam příloh.....	64

Úvod

„Mami, zazpíváme si?“ Kolikrát v současné době slyšíme tuto otázku, která byla snad nejčastěji doprovázena při cestování s rodiči v době, kdy jsme byli dětmi. My, kteří jsme se nyní stali rodiči, kolik zážitků si přinášíme z dětství? Ať už to bylo něco zábavného, vtipného, nečekaného ale i smutného, bolestného nebo nepříjemného. Kolik takových vzpomínek je spjata s hudbou? Hudba provází člověka celý jeho život. Jsou lidé, kteří tvrdí, že hudbu neposlouchají nebo se jim žádná nezamlouvá. Jiní, že poslouchají vše a tací, kteří mají svůj vyhraněný žánr. Ve své práci chci poukázat na současné hudební klima v rodině, zda rodiče dětem nejen zpívají, ale jaký mají vztah k hudbě samotné a do jaké míry je obohacuje. Zajímá mne, zda je dětem nabízen lidový žánr nebo jestli navštěvují hudební programy pro děti.

Efektivní spolupráce mateřské školy a rodiny je velice důležitá a týká se všech zúčastněných. Závisí především na klimatu třídy, kam rodič své dítě přivede. Musí cítit, že je vřele a přátelsky přijato. Svou bakalářskou práci zaměřuji na podporu zvýšení zájmu hudebních aktivit. Podnětem se stal zájem dětí o hudebně pohybové činnosti v mateřské škole. Pedagog by měl rodiče přesvědčit o tom, že jeho dítě bude respektováno a bude mu dána příležitost se vzdělávat v podnětném prostředí. Nejen z RVP PV víme, že rodina poskytuje dítěti nejprůprirozenější a základní prostředí, kde je silný citový vztah. Rodič je zodpovědný za výchovu svého dítěte a předkládá svůj vzor chování jako obraz. Mateřská škola by měla být vhodným doplňkem rodinné výchovy, neměla by ji nahrazovat, ale doplňovat k obohacení rodinné výchovy. Z mé zkušenosti bohužel mohu říci, že jsem se nejednou setkala s výchovou dítěte jen v mateřské nebo základní škole. Kde rodič nejevil zájem o dítě, tam naopak vznikla větší zodpovědnost dítěti dopřát co nejvíce štěstí, radosti a lásky. Co dokáže skloubit tyto tři významy víc než právě hudba? Hudba je všudypřítomná, dokonce i v nás samotných, když žádnou neslyšíme, můžeme si ji přehrát ve své paměti. Kolika dětem i lidem zlepši náladu? Stačí vzít do ruky nějaký ozvučný předmět nebo nástroj, přidat písničku, navodit správnou atmosféru a očekávat, že splní svůj účel. Spokojené a šťastné dítě je v mé práci klíč k úspěchu.

Téma bakalářské práce jsem si zvolila pro velice kladný vztah k hudbě samotné. V současné době pracuji v soukromé mateřské škole, která je zapsána do Rejstříku škol a školských zařízení. Přijímáme děti ve věku od dvou let. Hudba u tak malého dítěte umí neuvěřitelně ovlivňovat jeho osobnost a dodat mu pocit radosti. Dítě vnímá, reaguje na již známou melodii, například při ranním cvičení a dokáže projevit spontánně radost při písničce, která se mu líbí. Cílem bakalářské práce je moje autorská práce hudebního programu v mateřské škole, který

může rodiče inspirovat a podpořit interaktivní spolupráci. Současně s ním se pokusím zmapovat situaci v rodině a její hudební klima. Program „Mámo, táto, pojďme zpívat“ je zasazen do osmi příběhů na sebe navazujících. Ke své práci jsem použila „Hudební domeček“ od pana docenta Kodejšky a příběhy vytvořila vlastní. V každém příběhu se prolínají různé vzdělávací činnosti odpovídající věku dítěte. Na závěr bude předána rodičům „brožura“ neboli malý průvodce s kompletním obsahem včetně fotografií dětí při aktivitách. K dispozici bude i videonahrávka, při které bude možno shlédnout zapojení dětí do hudebně pohybových aktivit.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Hudebně vzdělávací systémy v předškolním vzdělávání a význam estetické výchovy

Název estetika pochází z řeckého slova *aisthesis*, což znamená vnímání, a v roce 1750 ji takto pojmenoval německý filosof Alexander Baumgarten. V současnosti je to slovo známé a často používané. Málokdo však přesně ví, co se za ním skrývá. Estetiku můžeme definovat jako nauku o estetických jevech. A estetické jevy můžeme nalézat prakticky všude. Jakákoli věda či nauka si může nalézt svou sféru estetických jevů či způsob, jak na ně nahlížet (Ptáčková, Stibral, 2002).

Estetická výchova znamená cílevědomé a systematické formování osobnosti člověka, jejímž cílem je rozvoj základních uměleckých schopností a vědomostí, jakož i kultivace vkusu a podpora samostatné tvořivé činnosti jedince.

V předškolním období estetickou výchovou rozumíme záměrné utváření estetického vztahu dítěte ke skutečnosti. Vnímáme ji jako zastřešující pojem pro všechny výchovné snahy, které si kladou za cíl rozvíjet estetickou vnímavost. Patří sem všechny tradiční „výchovy uměním a k umění“, tedy výchova dramatická, literární, výtvarná a hudební. Estetická výchova se ovšem nemusí striktně uplatňovat jen ve školském zařízení. Dostává se jí prostor i v prostředí rodinném či pracovním, v prostředí volnočasových aktivit nebo ve skupině vrstevníků. „Estetická výchova, chápaná v celé šíři svých možností, představuje velmi složitý komplex výchovných podnětů a její pole zcela přesahuje rámec jen určitých vyučovacích předmětů“ (Uždil, 1960).

V užším smyslu jsou pak estetickou výchovou myšleny esteticko-výchovné předměty (hudební, výtvarná a dramatická výchova).

Estetická výchova jako důležitý činitel citového rozvoje dítěte je nezbytná pro všestranný a harmonický rozvoj osobnosti, jejíž základy se utvářejí právě v předškolním věku. Zakladatelem programu estetické výchovy u nás byl Otakar Hostinský. Na jeho koncepci navázali Z. Nejedlý, O. Chlup, A. Sychra, J. Uždil, V. Uher, F. Holešovský aj. (Mišurcová, 1978).

Nejpřirozenějším estetickým projevem dítěte je pohyb spojený s hudbou a slovem, a proto byly vypracovány výchovné metody, jak jej rozvíjet. Už děti od nejútlejšího věku jsou schopny vykonávat řadu různých pohybů, zvláště pak těch, které vyvolávají nějaký zvuk (např. bouchání). Zájem o tuto dovednost roste mezi prvním a druhým rokem věku nápadně

rychle, jestliže se dítě může podobné činnosti věnovat často. Takovými pohyby jsou tleskání, pleskání, hra s prsty, s celými pažemi, po prvním roce i s nohama. První „hry na tělo“ jsou vedeny „matčinými rukama“. Tento pojem používal ve svém díle velký skladatel Carl Orff. Jeho dílo „Schulwerk“ ovlivňuje hudební pedagogiku na celém světě. Pavel Jurkovič ve své knize popisuje elementární hudbu podle Carla Orffa, který své pojetí hudby pro děti takto označil. Pokud hovoříme o elementární hudbě, je vždy hudba spjata s pohybem, řečí a tancem. Elementární hudba je přirozená, snadná a každému srozumitelná. (Jurkovič, 2012).

K propagátorům této nové cesty v hudební výchově patřil Vladimír Poš, který se jí zabýval a s Boženou Viskupovou a Pavlem Jurkovičem seznamovali učitele s elementární hudební výchovou. Při hudební akademii Mozarteum v Salcburku vznikl Orffův institut pro vzdělávání učitelů tohoto nového směru. Institut absolvovali studenti z celého světa a orffovské ideje šířili i ve svých zemích. Ideje elementární hudební výchovy nebyly nové. Carl Orff nebyl tvůrcem něčeho nového, ale „staré dědictví“ podával dál.

Autorskou podobu České Orffovy školy vytvořili význační čeští skladatelé se zkušeností s tvorbou pro děti, těmi byli Petr Eben a Ilja Hurník. Vznikla původní česká verze založená na české lidové písni a na písních i instrumentálních skladbách obou autorů. Česká Orffova škola se pak stala vzorem pro novější vydání i v jiných zemích (Jurkovič, 2012).

Estetický vztah jako jedna z forem mnohostranného vztahu člověka ke světu, nevzniká sám od sebe, nýbrž se vytváří od nejútlejšího věku vlivem různých činitelů. Na dítě působí celá řada vlivů jak z přírody, tak ze světa umění, ale i techniky, jež v něm vyvolávají estetické reakce. Může jít v podstatě o dvojí působení. O náhodné (funkcionální) působení různých vlivů z oblasti přírody, společenského prostředí, umění a o záměrné (intencionální) působení. Jedná se o systematické, dlouhodobé, dospělými řízené utváření vztahu člověka ke světu. (Mišurcová, 1978).

1.1 Hudební činnosti a vzdělávací oblasti RVP PV

Hudební výchova v mateřské škole, ale i v rodině, by neměla být jen jakousi disciplínou k rozvíjení hudebního sluchu, ale měla by přispívat k rozvoji zdravé harmonické bytosti. RVP PV klade důraz na celkový rozvoj osobnosti, a to jak po stránce psychické, tak i fyzické. Podle Marie Liškové je v předškolní výchově preferovaný především zpěv a pohyb. Obě činnosti vedou mj. k uvolnění psychického napětí. Poslech hudby pak souvisí především s relaxací a zklidněním. (Lišková, 2006).

Z obsahu RVP PV a hudební výchovy vyplývá, že hudební výchova je obsažena ve všech vzdělávacích oblastech, a to i tehdy, není-li v dané oblasti uvedena. Například poslech hudby a problematika s tím související (hudební smog, prevence sociálně patologických jevů apod.) splňuje v oblasti Dítě a jeho tělo požadavek výchovy ke zdravému životnímu stylu, aniž na to RVP PV upozorňuje.

Jak využíváme hudební činnosti v jednotlivých oblastech RVP PV?

1. Dítě a jeho tělo – tato vzdělávací oblast se zaměřuje především na zdravý psychický i fyzický vývoj jedince, správný životní styl a pohybové aktivity.

Zpěv využíváme ke správnému držení těla a vedení dechu. V rámci zdravého životního stylu se věnujeme i hlasové hygieně. Prostřednictvím pohybových aktivit pěstujeme u dětí pohybovou koordinaci, kultivujeme pohyb, rozvíjíme motoriku, vedeme ke správnému držení těla. Při hudebně-pohybových činnostech využíváme chůzi, běh, dětské taneční hry, pohybovou improvizaci. Poslechové činnosti vedou v této oblasti k relaxaci. K poslechu využíváme klidných hudebních ukázek. Hrou na rytmičné nástroje pěstujeme rozvoj jemné motoriky.

2. Dítě a jeho psychika

- a) Jazyk a řeč.

Záměrem této podoblasti je rozvoj řečových schopností a komunikativních dovedností dětí.

Při zpěvu dbáme na rozvoj správné artikulace. Do této oblasti řadíme artikulačně-rytmická cvičení, hru na ozvěnu, rozpočítadla, melodizaci říkadel, hudební rozhovor. Prostřednictvím pohybu rozvíjíme neverbální komunikaci. Poslech spojujeme s pohybovou improvizací. Děti zde neverbálně (vlastním tělem) vyjadřují své pocity ze slyšené hudby.

- b) Poznávací schopnosti a funkce, myšlenkové operace, představivost, fantazie.

K tvořivosti vedeme děti prostřednictvím hry na otázku a odpověď, dokončováním melodických úryvků, melodizací textů. Prostřednictvím písňových textů pak cvičíme paměť. Tu rozvíjíme i pohybovými hrami (Na zrcadlo, Na ozvěnu...) a jednoduchými tanečky. Taneční improvizací cvičíme prostorovou představivost. Poslechovými činnostmi cvičíme soustředěné vnímání dětí a rozvoj jejich sluchové paměti. Sluchové schopnosti rozvíjíme i pomocí rozličných sluchových her.

- c) Sebepojetí, city, vůle.

Třetí podoblast se zaměřuje na citovou stránku dětí, jejich sebepojetí, prožitky, volní vlastnosti, mravní rozvoj, a estetické cítění.

Prostřednictvím zpěvu a tanečních her rozvíjíme u dětí city, emoce, empatii. Na základě zažitých úspěchů přispíváme k získávání sebevědomí dětí. Při poslechu u nich navozujeme emoční prožitky. Emoce zprostředkovávají zejména výrazné hudebně vyjadřovací prostředky. Jako doprovod k písňím využíváme jednoduché instrumentální doprovody, rytmickou improvizaci.

3. Dítě a ten druhý – tato oblast RVP PV se zabývá vytvářením pozitivních vztahů dětí k sobě samým i ke svému okolí. Klade důraz na společenské chování.

Společným zpěvem vedeme děti k toleranci, spolupráci, vzájemné úctě, ke kladným vzájemným vztahům mezi dětmi. K utváření vzájemných vztahů přispívá i pohybová výchova. Využíváme vzájemné spolupráce dvojic či celého kolektivu dětí při tancích a pohybových hrách. Ke konkrétním činnostem patří taneční hry, hudebně pohybové hry, hra Na sochy, Na zrcadla, Na ozvěnu, hra na tělo a rytmické a melodické hry.

4. Dítě a společnost – tato oblast se zaměřuje na socializaci dětí, učí je chápat morální a společenské hodnoty. Seznamuje je s kulturními tradicemi národa, jednotlivých regionů, na vnímání estetických hodnot.

Zaměřujeme se na zpěv lidových písní. V souvislosti s výchovou ke společenským hodnotám vybíráme písně s pracovní tematikou. Připomínáme lidové tradice. Využíváme lidové hry a tance. Poslechové činnosti propojujme s regionálními tradicemi. Prostřednictvím vhodných hudebních skladeb vedeme děti k vnímání estetických hodnot. (RVP PV, 2017, [online]).

5. Dítě a svět – tato oblast se zaměřuje na seznámení dětí s elementárními poznatky o okolním světě. Její součástí je výchova k odpovědnému chování dětí k přírodě, životnímu prostředí a seznamování se s ekologickou problematikou. Tematicky zaměřujeme výběr pěveckého materiálu na písně etnických skupin, např. romské písně či písně cizích národů. V souvislosti s ekologickou tematikou vybíráme písně s přírodními náměty. Zaměřujeme se na pohybovou improvizaci vycházející z tanců přírodních národů. K poslechu vybíráme úryvky etnické hudby. (Lišková, 2006).

1.2 Estetická výchova a rozvoj osobnosti

Estetická výchova působí na všechny sféry dětské psychiky. Ovlivňuje především jeho citový a morální rozvoj. Tím pomáhá formovat osobnost dítěte. Obecným cílem je vypěstovat u dítěte schopnost a potřebu estetického prožitku, tj. vést děti k tomu, aby chápaly a viděly krásu ve svém okolí, v umění a v životě společnosti, ale i dovednost estetického sebevyjádření. Úkolem estetické výchovy je všestranně kultivovat dětskou osobnost, rozvíjet estetickou vnímavost, reprodukční dovednosti a tvořivé schopnosti dětí a umožnit jim přiměřené estetické zážitky.

„V současné přetechizované době význam estetické výchovy narůstá. Není třeba si zastírat, že žijeme v době estetizace. Na vzhled čehokoli se klade enormní důraz. Estetizace se stává manipulací – v reklamě, médiích, politice, kariéře“ ... (Ptáčková, Stibral, 2002, s. 6).

Psychická charakteristika dítěte v předškolním věku se v čase mění jen velmi málo, protože základní psychické znaky a charakteristika vnímání zůstávají stejné. Jsou však ovlivněny společenskými proměnami, které v současné době zaznamenáváme především z hledisek technizace, mechanizace a digitalizace. Koncem 70. let minulého století byl zaznamenán velký zájem odborné a učitelské veřejnosti po přiblížení vědy možnostem rozvoje speciálních schopností v jednotlivých esteticko výchovných oblastech. Pročítala jsem si v této souvislosti Program pro jesle a mateřské školy, který reflektoval odborné možnosti a výchovnou praxi v esteticko výchovných činnostech a byl doplněn celou řadou metodických materiálů s dětskou tematikou. Podporoval rovněž mezipředmětové vztahy, a to s v souladu s třemi věkovými obdobími (3-4, 4-5, 5-6 let). Chtěla bych vyjádřit vlastní názor, že je určitě vhodné si vybírat příklady a náměty pro práci i pro dnešní dobu, když se jedná o osobnostní rozvoj. Tento rozvoj musí být přirozený a nemůže se v něm projevovat ideologizace, která je poplatná danému režimu. Dítě nemůže být rukojmím, v tom je hodnota demokratického přístupu a vzdělávání. (Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy, 1978). Předškolní dítě potřebuje realizovat svou přirozenou touhu po činnosti, která mu umožňuje projevit vlastní city, poznatky, zkušenosti a postoje. Proto všechny součásti estetické výchovy (hudební, výtvarná a dramatická výchova) zaměřujeme na rozvoj schopností a dovedností.

Jistě je pravdou, že výtvarná činnost úzce souvisí se základními duševními funkcemi, s vnímáním, představivostí, myšlením i cítěním. Jedním z hlavních cílů výtvarné výchovy je vypěstovat vnímavý a hodnotící vztah k okolí, k přírodě i k výtvarnému umění, kde je jedinečná příležitost udržet si v paměti celou píseň. (Jurkovič, 2012). Děti rády kreslí, co jim přijde jednoduché a např. v písni *Prší, prší*, jsem objevila u dětí rozvinutou fantazii. Mohly si

vybrat techniku, jakou ztvární déšť a bylo pouze na nich, jak si s úkolem poradí. Někdo z dětí dokonce použil pouze svůj prst na okno, kde znázornil kapky jako déšť a zdůvodnil reálně, že nemůže kreslit kapky na papír, protože tak to není a využil vertikální skutečnost. V hudebních aktivitách se mění různé estetické činnosti v souvislosti s tématem i s počasím. Mnoho nabízených aktivit se může uskutečnit venku na zahrádce nebo v přírodě. Výsledky výtvarné výchovné práce se projevují v celkové aktivitě dítěte, v jeho schopnosti tvořivé reakce na dané podněty, v zájmu o přírodu a umění.

Dramatická výchova je zaměřena na rozvoj tvořivé aktivity, podporuje představivost a fantazii dítěte. V mateřské škole se dítě většinou prvně seznámí s dramatickým uměním (prostřednictvím loutkových představení, divadla, filmu apod.), ale i s vlastním dramatickým vyjadřováním prožitků a představ. V mateřské škole zařazujeme vzhledem k věku dětí dramatické chvíle provázené zpěvem. Příběh má krátký, stručný děj. Dětem se velice zamlouvá výměna rolí a opakování hudebního příběhu. Do naší mateřské školy pravidelně dochází loutkoherečka, která doprovází program s aktivním zapojením dětí. Improvizovaná scéna nabízí dětem reakci na aktuální situaci. Pokud vybereme jednoduchý hudební program, můžeme děti nechat spontánně vyjádřit pohybově i hudebně a pozorovat, jak které dítě se zapojí a reaguje.

Literární činnosti jsou další nedílnou součástí estetické výchovy. U dětí dvouletých se využívají především leporela, kde jsou často ilustrace dětmi oblíbené. Opět se z praxe potvrzuje, že děti láká knížka, kterou zná a po ní rádo sáhne. Dítě podle obrázku pozná píseň. Jsou to většinou jednoduché dětské písně, v nichž se objevuje řemeslo. Kniha, která vstupuje do života předškolního dítěte a provází jej všemi etapami vývoje až do dospělosti, plní velké výchovné poslání. Kultivuje citové a estetické vnímání dětí, inspiruje je k estetickým aktivitám, vytváří u dětí zájem o literaturu a vztah k slovesnému a ilustračnímu umění. Vychovává dítě zpočátku jako posluchače, ale současně také jako budoucího vnímavého čtenáře. Kniha přispívá k rozvoji vyjadřovacích schopností dětí a rozvíjí jejich poznání. (Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy, 1978).

Hudební činnosti pomáhají rozvíjet a odkrývat v každém dítěti jeho citové, estetické, intelektuální, mravní a kulturně společenské hodnoty. Cílem hudební výchovy je optimálně využít všech předností hudby podchytit přirozený zájem dětí o hudební činnosti, podněcovat rozvoj jejich hudebnosti. Hudební činnosti kultivují vzájemné vztahy i fyzický kontakt mezi dětmi. Podporují vytváření pozitivního klimatu ve třídě. Jsou přirozenou primární prevencí sociálně patologických jevů. Je v nich ukrytý velký didaktický potenciál pro rozvoj dítěte.

Zpěvem se rozvíjí slovní zásoba, artikulace, prohlubuje se a koordinuje dech. Hudba jako vyjadřovací prostředek podporuje komunikační dovednosti. Správný a zdravý zpěv působí relaxačně a zdravotně preventivně. Vnímání melodie, rytmu, dynamiky, tempa rozvíjí porozumění hudební složce řeči, jejímu emočnímu sdělení. Hudebně pohybové činnosti rozvíjejí prostorovou orientaci, jemnou i hrubou motoriku, paměť.

Prostřednictvím estetických činností je kultivována dětská osobnost po stránce citové, smyslové (zdokonaluje smyslové orgány), rozumové (obohacuje dětské poznání, podporuje myšlenkové procesy), tělesné (zdokonaluje pohyb), morální (přispívá k vytváření kladných postojů a vlastností). Jedině tehdy, když jsou rozvíjeny všechny stránky osobnosti dítěte, je naplněn smysl estetické výchovy (Mišurcová, 1978).

Z osobní zkušenosti mohu potvrdit. Právě hudební aktivity u dětí v mé mateřské škole patří mezi nejoblíbenější a nejžádanější. Pokud jde o relaxaci nebo pohybové chvílky, vždy jsou propojeny s hudbou.

1.3 Prostředky estetické výchovy v oblasti umění

Základním prostředkem estetické výchovy je umění. Nejen umění, ale i jevy, se kterými přicházíme do styku každý den, formují estetické cítění člověka. Mám na mysli například přírodní a společenské prostředí, práci, mimopracovní činnosti. Zde jsou estetické aspekty ve výsledku práce, v estetice pracovního prostředí, v estetice mezilidských vztahů na pracovišti, v estetice samotného pracovního postupu. Pod pojem estetická výchova můžeme tedy zahrnout výchovu estetického osvojování skutečnosti jak v umění, tak i mimo umění, tedy i pěstování smyslu pro krásu v přírodě, v pracovním procesu, realizaci principu krásy v chování a jednání ve společnosti. Z toho plyne, že estetická výchova se uskutečňuje buď uměleckými prostředky a hovoříme tak o výchově uměním a k umění, nebo prostředky mimouměleckými (příroda, společnost apod.).

„Co je to umění?“ Může znamenat materiální artefakt vytvořený jako objekt pro estetické osvojování, v němž má estetická hodnota dominantní, řídící a organizující postavení. Umění je tedy živý proces, něco, co se neustále mění a přetváří, pomíjí a rodí, něco, co se udává jen v lidech a lidských společnostech, něco, co záleží jen na jejich neustávající a stále se obnovující činnosti. Hodnotné umělecké dílo má svoji estetickou hodnotu, kterou ale ne každý, a ne vždy pochopí a rozpozná. Tato hodnota je záležitostí člověka a jeho vztahu ke světu. Jedním z důležitých předpokladů k tomu, aby umění mohlo plnit svoji funkci v rozvoji osobnosti člověka, je naučit jej vnímat umělecké dílo jako estetický objekt a kultivovaně

reagovat na estetické prožitky (Chalupecký, 1991). Na mnoha příkladech vidíme, že ztráta vkusu a vulgárnost jsou evidentní, mnoho lidí nerozumí kráse, chybí jim estetické prožitky.

Mezi umělecké obory patří obor literární, výtvarný, hudební, pohybově taneční a dramatický.

2 Charakteristika dítěte předškolního věku

„Předškolní období trvá přibližně od tří do šesti let. Konec této fáze má individuálně rozličnou časovou lokalizaci, protože není určen jen fyzickým věkem, ale hlavně sociálním mezníkem, nástupem do školy. Ten s věkem dítěte sice souvisí, ale může oscilovat v rozmezí jednoho eventuálně více let.“ (Vágnerová, 1997. s. 107).

V mé soukromé MŠ, kde pracuji, nastupují právě děti od dvou let. Proto se v níže uvedené charakteristice i v hudebním vývoji dítěte nebudu opírat o věkovou hranici mezi třemi až šesti lety, ale budu uvádět specifické charakteristiky dětí už od dvou let. Budu přitom vycházet ze své praxe. Uvědomuji si, že v období dvou let nejsou ještě mnohé psychické procesy ukončeny tak, aby na děti mohly být uplatňovány nároky, které odpovídají věku tří let. V níže uvedených kapitolách se budu podrobněji věnovat vývoji dítěte předškolního věku.

2.1 Charakteristika dítěte do tří let

Batolecí věk zahrnuje dobu od 1 do 3 let života dítěte. Je to věk výrazné vázanosti na rodinu.

Fyzický vývoj tohoto období se vyznačuje osvojováním si dokonalého udržování rovnováhy, upevňováním chůze, běhu, skoku. Batolata se svými pohybovými dovednostmi různým způsobem experimentují. Schopnost ovládat vlastní tělo je novou zkušeností, které se dítě nemůže nasytit. Neustále tyto aktivity opakuje a tím je procvičuje a upevňuje. Samostatný pohyb je pro batole nesmírně důležitý, protože mu umožňuje kontakt s okolním prostředím a jeho poznávání (Bacus, 2003).

Dítě ovládá nejen pohyby trupu a nohou, ale přechází již k jemnějším motorickým pohybům prstů a ruky. Své okolí poznává pozorováním a vlastní činností. Tím se sbližuje s lidmi, věcmi a přírodou. Rádo manipuluje s rozličnými věcmi. Věci většinou rozebírá (analyzuje), ale zatím je nedovede opět složit (provést syntézu). V jeho rukou vše ožívá, což souvisí s psychickým znakem „personifikací“. Často můžeme zaznamenat projevy vzdorovitého chování, protože nerado přijímá každou změnu (Kodejška, 2002).

Předškolní období je spojeno s docházkou dítěte do mateřské školy. V současné době se nově přijímají do mateřských škol i děti dvouleté. Do tří let, tj. v době výrazné vázanosti na rodinu, převládá u dětí tzv. paralelní hra. To znamená, že děti mají sice rády společnost druhých dětí, ale zpravidla jenom na chvíli tak, aby jim ty druhé děti do jejich hry nezasahovaly. Až v mnohem pozdějším věku (tak okolo 4 let) přichází ke slovu hra kolektivní, která už

předpokládá souhru a spolupráci. Podle názoru světově uznávaného dětského psychologa Zdeňka Matějčka jsou určité vývojové pokroky jedním ze základních předpokladů pro vstup dítěte do mateřské školy. Rozhodující argumenty proti „mimorodinné“ výchově dětí v mladším věku vycházejí tedy z vývojové psychologie. Dvouleté děti kolektivním zařízením ještě vývojově nedorostly a nedozrály a dětský organismus nemá být zatěžován něčím, čemu nedozrál. (Matějček, 2008).

Celkový vývoj v tomto období probíhá u jednotlivých dětí různě rychle a v odlišné intenzitě. Rozdíly mezi jednotlivými dětmi mohou být v tomto období značné. Velmi důležité je respektovat tyto individuální rozdíly. Dvouleté dítě chce být při svém objevování, prozkoumávání a osamostatňování viděno, chváleno a povzbuzováno, což mu dodává chuť k dalšímu poznávání, ale také odvalu k samostatnému řešení vzniklých situací.

Batole se postupně osamostatňuje. To je nezbytným předpokladem pronikání do sociálního světa a s tím souvisejícího socializačního rozvoje. Osamostatňování a navazování nových vztahů je podmíněno dosažením určitých kompetencí, které dítěti umožňují zvládnout komunikaci, základní normy chování a diferencovat různé sociální role, včetně své vlastní.

Osamostatňování je spojeno s rozvojem komunikace. Dítě je vybaveno vrozenými dispozicemi k osvojení řeči. Úroveň řečového projevu je velmi citlivým ukazatelem kvality výchovného působení rodiny. Pokud je rodinné prostředí podnětné, lze předpokládat, že verbální schopnosti normálně disponovaného dvouletého dítěte budou na dobré úrovni. Potřeba komunikace stimuluje vznik a rozvoj řečových dovedností. Verbální komunikaci charakterizuje schopnost něco vyjádřit, sdělit a schopnost přijímat informace od někoho jiného. Dítě dovede projevit svoje pocity, prožitky, potřeby i jinak, jenže rychle zjistí, že verbální sdělení je efektivnější.

Verbální komunikace umožňuje snadnější orientaci v základních pravidlech chování, která jsou nezbytnou podmínkou přijatelné adaptace na společnost. Jednak dítě pozoruje skutečné chování lidí a pozorované chování napodobuje, a jednak dítě získává informace o vhodném chování především pomocí verbálního sdělení. Stanovení pravidel chování a jednání vytváří určitý řád, který přináší dítěti jistotu. Pravidla umožňují dítěti rozlišovat, jaké chování bude pozitivně akceptováno a jaké nikoliv. (Vágnerová, 2000).

2.2 Charakteristika dítěte od tří do šesti let

Období od tří do šesti let je označováno jako období předškolní. Velká většina dětí v tomto věku navštěvuje mateřskou školu. Je to jejich první krok do společnosti. Předškolák utíká mezi děti, jak jen může, táhne ho to k nim neodolatelně. Současně ale musí mít kam se vracet. Potřebuje hlubinu citového bezpečí v rodině. Každého z rodičů potřebuje teď už jinak. Podle Pavla Říčana je otec spíše autoritou, matka je spíše tím, kdo chrání, přijme, polituje, pohladí. (Říčan, 2014).

Generace vrstevníků je tou, kde si dítě bude jednou hledat své společenské uplatnění, kde bude mít své přátele, spolupracovníky atd. Aby dosáhlo žádoucího společenského uplatnění, musí dítě z chráněného (rodinného) prostoru ven – do světa – tam, kam cíleně spěje. Ovšem nikoli skokem, leč postupně, s co nejmenším rizikem. (Matějček, 2005).

Jak jsem výše popsala, charakteristickým znakem tohoto věku je postupné uvolňování vázanosti na rodinu. K tomu přispívá osvojení si běžných norem chování, znalost obsahu rolí a přijatelná úroveň komunikace. Dětské myšlení je stále ještě naivní a egocentrické, vázané na subjektivní pohled. Překonání této bariéry je jedním z významných úkolů předškolního období a předpokladem k nástupu do školy, který je důležitým vývojovým mezníkem. Předškolní dítě vyjadřuje svůj názor na svět v kresbě, vyprávění nebo ve hře, v nichž se plně projeví typické znaky dětského myšlení i emočního prožívání. Na konci předškolního věku se dětské výtvary stále více podobají skutečnosti. Hra dovoluje dítěti chovat se podle svých představ a přizpůsobit realitu svým potřebám. Dítě si může znovu přehrát situaci, které nerozumělo, nebo se jej citové dotkla, a najde alespoň na této úrovni přijatelné řešení (Vágnerová, 2000).

Jazyk je chápán a používán na úrovni, která odpovídá stupni rozvoje poznávacích procesů. Řečové dovednosti děti rozvíjejí především v komunikaci s dospělými a s vrstevníky, v menší míře je mohou ovlivnit média. Nápodobou se děti učí i gramatická pravidla. Předškolní dítě dovede přijatelným způsobem vyjádřit své názory i pocity, které chce druhému sdělit. V komunikaci s dospělými používají zdvořilejší způsob vyjádření, ve vztahu k vrstevníkům se děti vyjadřují přímo, používají často specifické výrazy a oslovení. V komunikaci s mladšími dětmi se dovedou alespoň částečně přizpůsobit jejich řečovým dovednostem.

Období předškolního věku je označováno jako věk iniciativy, jehož hlavní potřebou je aktivita. Aktivita předškoláka už mívá nějaký cíl. Volba určité činnosti je stále ovládána emocemi a převážně aktuálními potřebami.

V předškolním věku se dítě učí také žádoucím vzorcům chování, které mají obecný charakter, tj. nejsou součástí jen některé role. V této oblasti jde především o rozvoj prosociálního chování, které lze charakterizovat jako respektující ostatní.

Podle Marie Vágnerové jsou rodiče pro předškolní dítě emocionálně významnou autoritou. Dítě v rodiči vidí ideál, kterému se chce podobat a identifikovat. (Vágnerová, 2000). Souhlasím v tomto ohledu, protože v mateřské škole se setkáváme s dětmi, které jsou zrcadlem svých rodičů. Napodobují jejich gesta, chování a jsou přesvědčeni o správnosti chování.

2.3 Hudební vývoj dítěte do tří let

Hudební vývoj dítěte probíhá od jeho narození a podle výzkumů pravděpodobně již před narozením. Někteří zastávají názor, že jsou tyto výzkumy velice složité, málo spolehlivé, neměl by se jim proto přikládat příliš velký význam. Přikláním se k názoru P. Jurkoviče, který říká, že *„Tělesný i duševní stav matky, tedy dobrá pohoda a těšení se je pro matku, ale i pro prenatální stav plodu a jeho další osud rozhodující. Matka, která si zpívá, vyzařuje pohodu, klid a spokojenost a ovlivňuje tak atmosféru v rodině, jež v těšení očekává příchod děťátka spolu s ní. V poslední třetině těhotenství, když už dítě poznává matčin hlas a reaguje pohybem na akustické signály, se může matka při zpěvu, který vyvolává vibraci bránice, se svým děťátkem dorozumívat. To jsou vlastně chvíle jejich prvních živých setkání s naším světem“* (Jurkovič, 2012, s.13).

Začátky hudebního vývoje dítěte jsou výrazněji spjatý s prožíváním rytmu než s melodickými projevy. Dítě již přibližně v šesti měsících věku reaguje spontánními pohyby končetin nebo hlavy na výrazně rytmickou hudbu. Tyto pohyby jsou zpočátku nekoordinované s hudbou, zpřesňují se až v průběhu 3. roku života. Aktivně se také vyvíjí hlasový orgán dítěte. Rozsah hlasu novorozence je malý, jeho poloha se pohybuje kolem a1. Od třetího nebo čtvrtého měsíce se poloha hlasu rozšiřuje mírně do výšky i do hloubky. Již před prvním rokem života má velký význam recitování jednoduchých říkadel s prohlížením knížek (Kodejška, 2002). V průběhu druhého roku života už jsou u některých dětí možné projevy intonace popěveků a písní. Záleží na tom, zda má dostatek pěveckých podnětů v blízkém okolí. Ve třetím roce

věku je pro dítě typické spontánní prozpěvování – „zpěv po svém“. Dítě zpívá své oblíbené hračky nebo zvířátku vlastní popěvky. Líbí se mu spojení slova, rytmu a melodie. Již v kojeneckém věku se objevuje u dětí specifický estetický projev. Kojenec má zálibu v poslouchání různých zvuků. Nevnímá je pasivně, nýbrž reaguje všemi prostředky, které má k dispozici, pohybem celého těla, mimikou, hlasem. Jak dítě dorůstá, jeho estetická činnost se obohacuje. Mladší batole (1. – 2. rok života) baví manipulace s nejrůznějšími předměty, rádo z nich vyluzuje různé zvuky spojené právě s manipulací. Rozpoznává krátké melodie, vytváří různé popěvky a melodizuje říkadla. Poslouchá jednoduché písničky a prohlíží si přitom obrázky, které vyjadřují jejich obsah.

Starší batole (2. – 3. rok života, často označené jako období vzdoru), se sbližuje s lidmi, věcmi, přírodou. V jeho rukou vše ožívá – personifikuje. Snadno se učí říkanky, popěvky a jednoduché písně. Mnohé dítě již dokáže relativně čistě zazpívat jednoduché písně a nachází v nich zalíbení. Rádo doprovází svůj zpěv na jednoduché rytmičné nástroje. Prohlubuje se dětské vnímání a zdokonalují se dovednosti reprodukční. Stále větší okruh jevů v něm vzbuzuje estetické zážitky. Dítě spojuje slovo „krásný“ s předměty, s barvami, se zvířaty, s člověkem, s přírodou (Jurkovič, 2012)

2.4 Hudební vývoj dítěte od tří do šesti let

Předškolní věk je vedle mladšího školního věku nejdynamičtějším hudebním obdobím vývoji jedince. Od tří let dítě většinou navštěvuje mateřskou školu. Díky pedagogům prožívá první aktivní kontakty s hudbou v činnostech poslechových, pěveckých, instrumentálních a hudebně pohybových.

Dětský zpěv v předškolním věku má některé charakteristiky, kterých musí dospělý dbát, aby hlasu neublížil. Hrtanové svalstvo, hlasivkové vazy a úpony se ještě vyvíjejí a hlasivky kmitají převážně pouze při okraji hlasové štěrbiny. V důsledku toho je dětský hlas poměrně slabý, lehký. Proto je velmi důležité nepřepínat hlas v síle, respektovat jeho přirozenou polohu a rozsah, neunavit hlas dlouhým zpěvem. Průměrný hlasový rozsah se příliš neliší u dívek a u chlapců a podle výzkumů se pohybuje v rozmezí tónů d1 – a1. Z hlediska zdravého vývoje hlasu se proto doporučuje zpívat písně nejlépe v tóninách D dur nebo d moll.

Na počátku třetího roku se vyskytují ojediněle nadané děti, které zazpívají píseň čistě, i když ještě nedovedou správně vyslovovat. Většinou ale se objevují první pokusy o imitaci písně, kterou dítě slyší od matky nebo příbuzného (Sedlák, 1974).

Čtyřleté dítě většinou zvládne zazpívat několik písni s přiměřenými požadavky na intonační čistotu a rytmickou správnost. Postupně zvládá zacházení s hudebními nástroji a vyjadřuje jimi pravidelnou pulzaci. Při pohybových činnostech rozlišuje rychlé a pomalé tempo hudby při chůzi a běhu a pohybem vyjadřuje výrazné dynamické kontrasty. Naslouchá zpěvu dospělého. Ojediněle zvládne zazpívat i sólově a doprovodit se sám rytmicky. Setkala jsem se nejednou, že čtyřleté dítě zvládlo toto bez problémů i ostychu před dospělou skupinou cizích lidí.

Pětileté dítě dokáže zazpívat píseň v kolektivu, případně i sólově. S pomocí dospělého přiměřeně reaguje na střídání sólistů a skupin při zpěvu. Postupně využívá dětské rytmické nástroje. Pohybově vyjadřuje charakter skladby (tempo, výraz) např. ukolébavku, pochod, běh. Poznává známou píseň podle předebrané melodie nebo zazpívaného úryvku, rozlišuje a napodobuje nehudební zvuky, poznává hudební nástroje, se kterými se často setkává.

Šestileté dítě již většinou zvládá zpívat přiměřeně intonačně čistě, rytmicky i dynamicky správně, pohotově reaguje na dirigentská gesta. Zpívá sólově i v menších skupinách. Pohotově reaguje na střídání zpěvu sólistů, skupiny, na předebru, mezihru i dohru. Pokouší se o vytvoření doprovodů k písni, k hudebně pohybovým hrám, poznává další rytmické i melodické nástroje (činely, tympány, metalofon, zvonkohra, xylofon). Umí uplatnit v hudebně pohybových hrách a dětských tanečních hrách taneční prvky (cvalové poskoky, krok poskočný, otočky...). Určí, který hudební nástroj hraje v poslechové skladbě, zvolí k charakteristické skladbě vhodný pohyb. (Jurkovič, 2012).

Předškolní věk je pro dítě skutečným základem pro jeho budoucí hudební rozvoj. Přejeme-li si, aby byla hudba pro dítě po celý jeho život potěšením a obohacením, věnujme mu v tomto věku dostatek péče a trpělivosti v jeho hudebních začátcích.

3 Vzdělávací strategie předškolních soukromých zařízení

Soukromé mateřské školy v ČR se začaly zakládat po roce 1989. Různé typy soukromých mateřských škol dávají rodičům možnost výběru například z hlediska místa zaměstnání nebo alternativních vzdělávacích programů. Jednou z předností, kterou oceňují, je menší počet dětí ve třídě než v mateřské škole státní. Právní forma soukromých mateřských škol bývá většinou s.r.o. nebo jí může založit obec či kraj. Pokud se týká živnostenské oprávnění péče dětí do věku tří let, musí splňovat odbornou způsobilost k výkonu povolání. Pokud je mateřská škola čistě soukromým zařízením, které vzniklo na základě živnostenského oprávnění a nepodléhá síti Ministerstva školství ČR, nemá nárok na žádné dotace ani státní příspěvky. Tyto mateřské školy nemusí dodržovat vzdělávací rámce Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Známe mateřské školy, které nejsou v Rejstříku škol a školských zařízení, ale pracují podle Vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Každá mateřská škola by měla mít svůj provozní a školní řád. Školní řád vymezuje proces schválení dítěte přijetí do mateřské školy, denní režim, práva a povinnosti rodičů a v neposlední řadě způsob a výši úhrady za školné. Školné oproti státní instituci je vyšší vzhledem k nákladům. Někteří rodiče, kteří mají dostatek finančních prostředků v dnešní době, dávají přednost umístění dítěte do soukromé mateřské školy. Stravování je zajištěno vlastní kuchyní nebo výdejnou, řídí se vyhláškou o školním stravování. Další vyhláškou, bez které nemůže mateřská škola provozovat svou činnost, jsou hygienické požadavky. Řeší například uspořádání stavby, vybavení nábytkem, denní a umělé osvětlení, stravování, úklid a mnoho dalších.

3.1 Soukromá mateřská škola běžného typu v rozvoji hudebních činností

Mateřská škola, ve které působím, je soukromá a zároveň zapsána do Rejstříku škol a školských zařízení. Máme zpracovaný Školní vzdělávací program, který je dokumentem závazným pro vzdělávání dětí předškolního věku. Mateřskou školu navštěvují děti mladší tří let, proto jsou součástí ŠVP podmínky vzdělávání dětí dvouletých. Hudební činnosti se prolínají všemi oblastmi RVP PV.

Vzdělávací obsah RVP PV svým integrovaným, činnostním zaměřením odpovídá specifice předškolního období. Vyzívá a nabízí příležitosti k rozmanitým praktickým i intelektuálním činnostem. RVP PV zahrnuje pět vzdělávacích oblastí. Každá oblast obsahuje tři vzájemně propojené kategorie. Dílčí cíle, vzdělávací nabídku a očekávané výstupy. (Opravilová, 2016). Struktura vzdělávacího obsahu se dělí na oblast:

1 Biologickou (Dítě a jeho tělo)

2 Psychologickou (Dítě a jeho psychika)

3 Interpersonální (Dítě a ten druhý)

4 Sociálně kulturní (Dítě a společnost)

5 Environmentální (Dítě a svět)

Hlavní myšlenka vzdělávacího programu mateřské školy, kde působím, je:

„Jen respektem učíme děti respektu“. Pedagogické zásady jsou vodítkem, jak bychom se měli k dětem chovat a rozvíjet jejich osobnost. Měli bychom vyjadřovat rovnocennost vztahu, že si jeden druhého vážíme a dávat to najevo. Vytvářet takové podmínky, aby děti mohly prožívat přirozené pozitivní důsledky svých činností a svého chování. Tím, že se chováme k dětem respektujícím způsobem, plníme dva důležité výchovné úkoly:

- ✓ Přispíváme k rozvíjení a uspokojování jejich sebeúcty (schopnosti vážit si sebe sama. Ti, kdo mají sebeúctu, nedovolí druhým, aby jim jakkoliv ubližovali, ponižovali je či týrali).
- ✓ Nabízíme vzor správného chování, které od nich vyžadujeme

Ve vzdělávacím obsahu, kde jsou integrované bloky jako celky, se nabízí mnoho hudebních činností ve vzdělávací nabídce. V každém bloku se prolínají všechny vzdělávací nabídky. Hudební aktivity jsou v podobě pohybových her, zpěvu, instrumentálních cvičení, poslechu hudby. Vždy jsou spjaté s tématem měsíce nebo týdne a jsou zařazovány každý den. Vzhledem k věku dětí je pestrost aktivit velice důležitá. Vzdělávací nabídka zahrnuje zpravidla každý den všechny činnosti.

3.1.1 Spolupráce s rodiči

Velice důležitá je spolupráce s rodiči, kde během celého roku pravidelně i nepravidelně poskytujeme rodičům mimo jiné i náhled do vzdělávání. Setkávání s rodiči, která probíhají většinou v prostorách naší mateřské školy, jsou vždy provázána hudbou a zpěvem. O Vánocích s dětmi nemáme tradiční besídky. Pořádáme vánoční setkávání, kde máme koutek „ručičkový“ (děti mohou vyrábět vánoční dekorace nebo výrobky) a koutek „stromčekový“ (zdobí se zde stromček) a vždy se snažíme o navození rodinné atmosféry. Rodiče nenutíme do zpěvu, ale pokud dětem dáme nástrojky a řekneme si, že bychom si zazpívali, většinou není nikdo, kdo se nepřidá. Velice mne těší zájem ze strany rodičů a odbourání studu. Spolupracujeme se seniory a jsme zapojeni do projektu „Mezi námi“, což je mezigenerační setkávání. I tady je spolupráce s rodiči vítaná, protože mohou být u všedních aktivit dětí a seniorů. Opět se tu hudba stala jednou z nejoblíbenějších činností, kde jsme

pocítili vzájemné sblížení. Chceme se opírat o aktivní spoluúčast rodiny. Vítáme náměty, připomínky i pomoc od rodičů. Usilujeme o oboustrannou a otevřenou komunikaci. Dáváme rodičům najevo, že mateřská škola je místem, kam mohou bez obav vstupovat a jsou vítáni. O veškerém dění jsou každodenně informováni především vzájemnými rozhovory, ale i formou nástěnky. Co se týče hudebního směru, na nástěnce je vždy zobrazena píseň, noty i pohybový doprovod. Pokud rodič má zájem, předáváme i v tištěné podobě. Chceme, aby se dobře orientovali v tom, co se jejich dítě učí a mohli doma následně pokračovat.

3.2 Vybrané alternativní programy mateřských škol a jejich pojetí hudby

V Montessori mateřské škole je pojetí hudby všudypřítomné. Když dítě poprvé vstoupí do mateřské školy, z první jeho lekce je Zdvořilostní lekce Jak mluvíme ve třídě. Již tady dítě získává schopnost ovládat svůj hlas vůlí. Smyslem je prožít a použít hlasitý nebo tichý hlas. Pro děti je hudba přirozená a neučí se, nýbrž je posláním objevování jednotlivých hudebních projevů. Hra se slovíčky má nedožrnný vliv na formování celoživotního postoje v hudbě. V praxi můžeme vidět například při zpěvu písniček, které se děti chtějí naučit nebo hra ne hudební nástroje, které jsou dětem kdykoliv k dispozici. Můžou hrát samy, ve skupince nebo požádat učitele o pomoc. Nejmladším dětem se nabízejí nejprve jednoduché nástrojky, většinou ozvučná dřívka. Učí se slovo a spojují tak hudbu a pohyb. Využívá se v dostatečné míře hra na tělo (Montessori pro rodinu, 2018, [online]).

Lesní školka jako další z řad alternativního předškolního vzdělávání. Školní a třídní vzdělávací programy jsou zde vypracovány v souladu s RVP PV. Prostředí respektuje potřeby dětí a zajišťuje podmínky pro jejich uspokojení. Dítě se zde vzdělává bez umělých podnětů (umělé materiály, hračky). Pedagog koordinuje činnosti dětí a řídí je pouze tehdy, pokud se dítě neumí rozhodnout nebo si neví rady (Opravilová, 2016). Domnívám se, že utváření vztahu dítěte k přírodě a přírodním dějům jsou nesporně důležité hodnoty, které zanechají výraznou stopu v celém dalším jeho životě. Je to způsobeno především aktivizací přirozenosti a harmonie, která v přírodě existuje a člověk je její součástí. Avšak civilizace způsobuje odcizení se těmito hodnotám, což přináší podle mého názoru různé negativní hodnoty, které následně musí řešit. Jistěže ve vzdělávacím procesu v tomto systému budou absentovat takové hodnoty, jako je například doprovod písni pomocí klávesových nástrojů, ale v celkovém důsledku bude rozvoj osobnosti přesto velmi hodnotný, neboť i v přírodě je možné zpívat nebo tancovat, naslouchat zpěvu ptáků a šumění lesa.

Waldorfská mateřská škola a hudební zaměření nemá koncipovanou svou oblast ani vyhrazenou dobu. Zpívá se při každé příležitosti, děti zpívají při různých činnostech, které mohou vyjádřit určité naladění nebo životní postoj.

Při ranním kruhu je zpěv nedílnou součástí činností, přichází po volné hře jako chvíle společného ztišení a vzájemného naslouchání druhých. Vokální a instrumentální činnosti jsou součástí při četbě pohádek. Hudba je označena pohybem duše a jde o to, aby dítě přirozeně vyjadřovalo prožitek rytmu svého těla. Účelem ve waldorfské mateřské škole není nácvik vybraných písní a vytváření hudebních dovedností, ale jde o to, aby dítě bylo schopno vnímat a stimulovat svou duši. Jde o vytvoření harmonie mezi tělesnými, psychickými a duchovními projevy, se kterými se dítě během pobytu v mateřské škole setkává. Akcentuje se především vstup duchovních vlivů do vědomí dítěte jako očišťující a ozdravující hodnota, ze které člověk čerpá energii, sílu a víru ve své schopnosti a sounáležitost s druhým dítětem, celou třídou, školou, společností jako universum. Spojením slova, hudby a pohybu se označuje *eurytmie* – pohybová výchova označená Rudolfem Steinerem, duchovním otcem Waldorfské pedagogiky, ta by měla rozvíjet například radost z volného a přirozeného pohybu. Jiná oblast eurytmie dává dítěti prožít vnitřně celým tělem například tvary a prostorové formy, které uplatní v pozdějším věku při nácviku psaní (př. kruh, ovál, trojúhelník). Celým tělem až ke konci prstů tak prostupuje i samotný tvar, který je vyjádřen pohybem. (Smolková, 2007).

3.3 Vzdělávací systém založený na integrativitě, polyestetice, personalismu a sociokonstruktivismu

Na salcburské vysoké hudební škole Mozarteum rozpracoval v 80. letech minulého stol. Wolfgang Roscher s kolegy koncepci tzv. polyestetické výchovy. Východiskem této koncepce se stala tzv. integrativní hudební výchova. W. Roscher spatřuje podstatu integrace v tom, že respektuje celistvost věcí a lidí. Tento nový trend estetické výchovy přináší četné návrhy pro komplexní uměleckou výchovu. Polyestetická výchova i integrativní hudební pedagogika předškolního období sledují propojení činností v oblasti hudební, výtvarné, tělesné i dramatické. (Kodejška, 2002).

Otázkami polyestetické výchovy a integrujících možností uměleckých projevů dětí se zabývá řada odborníků (Wolfgang Roscher, Wolfgang Mastnak, pracovníci z Institutu pro integrativní pedagogiku a polyestetickou výchovu se sídlem v Salzburgu). Já jsem se s těmito pojmy seznámila až po prostudování publikace „Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku“, jejímž autorem je Miloš Kodejška. Cituji z této knihy: „*Polyestetická výchova umožňuje aktivizaci smyslů dítěte již od útlého věku, zprostředkovává mu první*

vědomosti a dovednosti. Podněcuje jeho tvorbu představ. V tomto období je vědomí dítěte zdravé, čisté, toužící po citovém naplňování“. (Kodejška, 2005, s.5).

V souladu s novými trendy filozofie výchovy po roce 1989 sílil názor pedagogů, že racionální a estetickovýchovné činnosti se zkvalitní, když budou více vycházet z přirozeného života dítěte v rodině, ve škole i mimo školu. Bylo třeba přemýšlet o projektech založených na prohloubeném a celostním vnímání, prožívání a tvoření. V první polovině devadesátých let se uskutečnila řada pedagogických konferencí v České republice a na Slovensku s cílem, aby školy nejen citlivě rozvíjely specifické (umělecké) schopnosti dítěte, ale působily na dítě i ve smyslu být v budoucnu člověkem otevřeným ke světu, vnímat mravní hodnoty života, projevovat zájem o nová poznání, zkušenosti a dovednosti (Kodejška, 2002). Kromě integrativity a polyestetického přístupu je třeba vždy ve výchově a vzdělávání ctít kvalitu osobnosti v aktuálním procesu jejího rozvoje. To znamená vnímat rozvojovou úroveň psychických znaků a charakteru vnímání v určitém věku a snažit se prezentovat kvalitní vzory chování jako motivující a stimulující činitele. Můžeme to uskutečňovat například prostřednictvím dětských hrdinů, vztahem k přírodě, přibližováním života zvířat, rozvojem fantazie a tvořivosti v hudebních, ostatních esteticko výchovných i v mimouměleckých oblastech. Tímto způsobem navozujeme sociokonstruktivismus. Tím, že konstruujeme nejlepší hodnoty dítěti, aby se optimálně rozvinuly pro jejich prospěch a pro užitek dětí ve třídě v mateřské škole. V sociokonstruktivismu je podle mě uložena perspektiva v dalším vzdělávání, protože člověk je ve své podstatě tvorem společenským a hodnoty radosti, dobra, pravdy a spravedlnosti, jsou hodnotami společenskými, ke kterým právě v předškolním věku mohou být položeny dobré základy.

4 Rodina a její hudební klima

„Domov je místem, kde jsou „naši lidé“ a ti, kdo k nám patří a k nimž patříme my. Místo, kde jsme přijímáni takoví, jací jsme. Kde se nemusíme přetvařovat, kde nemusíme nic předstírat. Z vědomí přijímání plynou pocity bezpečí a jistoty. Domov je přístav, kam se můžeme vracet z dobrodružných cest do světa. Místo uklidnění a odpočinku, místo spočinutí. Zaslouží si tedy nejvyšší úctu a ochranu, jelikož nepatří jenom nám, ale i našim dětem.“ (Matějček, 2000, s. 11). Rodina má mnoho definic a v dnešní době se setkáváme s velkým množstvím rodinných modelů. Rozvodovost se svým počtem řadí v ČR na první místo. Dítě by mělo být ujistěno, že i v případě, že žije s nevlastním otcem nebo matkou je stále jeho rodinou a oporou. Již v mateřské škole je důležité citlivě na toto téma s dětmi hovořit. Můžou se setkat s tím, že do mateřské školy přichází dvě matky nebo dva otcové.

Zmínila bych k tématu slova pana Heluse, který říká: *„Rodina se do dítěte promítá svým životním způsobem, tím, oč usiluje, tím, jak naplňuje čas, tím, jak se její členové k sobě navzájem chovají, jak řeší své problémy a rozpory, tím, jak se mají rádi či neradi a tím, jaký styl soužití v ní panuje“.* (Helus 1984, s.96).

První místo ve výchově zaujímá rodina, jež je prvním sociálním prostředím dítěte. Rodina může poskytnout mnoho po stránce citové, intelektuální a kulturní. Další vývoj dítěte ovlivňuje vzdělávání a společnost. Protože hovoříme o hudebním zaměření a rodině, můžeme zde připomenout etnické skupiny nebo náboženské tradice. U Romů je zvykem, že se v rodině zpívá běžně bez ostychu a ve velkých skupinách. Mají většinou vztah k hudbě a dokážou čistě intonačně zpívat. Setkala jsem se na základní škole i v předškolním zařízení s romskými rodinami, kde zpěv patřil mezi radostné každodenní okamžiky, a děti z těchto rodin vyhrávaly pěvecké soutěže. Zde je jeden z patřičných rozdílů vztahu k hudbě mezi rodinami s jinou kulturou a rasovou identitou. Náboženské vyznání a spojitost s hudbou také patří mezi rodinné tradice. Rodiče své děti vodí do kostela, kde všichni společně zpívají. Běžná moderní rodina, kde zpěv patří také k oblíbeným společným chvilčkám, bývá spíše vzácností. Jiné jsou rodiny, kde dítě pochází z muzikantské rodiny. Tam je zase předpoklad toho, že dítě půjde po stopách rodiče, bohužel někdy i pod nátlakem. Pokud v rodině panuje přátelská atmosféra, rodiče se před dětmi nestydí zpívat ani tančit, je pro dítě velký předpoklad, že samo bude své rodiče napodobovat. Rodič mu tím dává pocit jistoty a již v předškolním věku se můžou

ukázat velké předpoklady k nadání. Podpora dítěte je nezbytná pro jeho zdravé sebevědomí. Pokud nezpívá intonačně správně, nebudeme ho odrazovat, ale ani nezdravě chválit.

4.1 Tradiční pojetí rodiny v proměnách času

Sběratelé textů (K.J.Erben, F.Bartoš, K. Plicka, F. Volf) jsou důkazem toho, že naše babičky a prababičky spojovaly výchovu a vzdělávání svých dětí s říkadly, s písničkami, s tancem, s dětskými hrami a s řadou elementárních uměleckých projevů. Toto spojení bylo téměř samozřejmé právě v útlém dětském věku.

V těchto dobách, kdy ještě nevládly domácnostem televize a masmediální, digitalizované prostředky, usínaly děti za zpěvu ukolébavek v mamčině náručí nebo v kolébce. Jednoduchá melodie spojená s houpavými pohyby dítěte před spaním uklidňovala. Matka dítěte při zpěvu něžně hladila. Dítě vnímalo její blízkost, lásku celým tělem. V poklidné, láskyplné atmosféře docházelo ve chvílích před spánkem k pozitivnímu naladění dítěte, které pak mohlo usínat v hřejivém klidu s pocitem naprostého bezpečí.

Dnes je spíše vzácností pohled na maminku zpívající dítěti ukolébavku. Přitom jsou pro dítě tak důležité. Je jen málo matek, které by je uměly, ale především chtěly zpívat. V dnešní době je sluch dítěte od narození neustále zaplavován slovy a zvuky z masmédií, jež mohou působit na dětskou psychiku zneklidňujícím, mnohdy až děsivým dojmem. Není nijak výjimečné, že děti usínají v blízkosti televize, z níž jsou slyšet děsivé výkřiky, výstřely, strašidelné zvuky. Dítě je ponecháno napospas traumatizující zvukové kulise, která může být nakonec příčinou vzniku neurózy.

Přitom jedině v rukou maminek leží osud ukolébavek. Dnešní maminky spolu s babičkami rozhodují o tom, zda budou ukolébavky zachovány dalším generacím dětí, nebo zda je naše lhostejnost donutí definitivně opustit dětský svět. (Hanšpachová, 2006). Pracovní vytížení rodičů, které přináší nedostatek času pro výchovu dítěte, možná pohodlnost, a tím i vědomé podcenění rodinné výchovy samotnými rodiči způsobují, že do mateřských a později i základních škol přicházejí děti hudebně nerozvinuté. Přitom péče rodičů od útlého věku dítěte je nezastupitelná.

Analýza hudebně výchovného působení rodiny, kterou se zabýval Miloš Kodejška, již v osmdesátých letech minulého století poukazuje na tuto skutečnost. Pouze 4 procenta zkoumaných rodičů projevila oblibu v poslechu umělecké hudby. To je poslední místo v žebříčku ostatních sledovaných hudebních žánrů. Více než 84 procent rodičů o ni projevuje

velice malý nebo žádný zájem. Většina rodičů nedokázala svůj nezájem vysvětlit, někteří jej zdůvodňovali tím, že tomuto druhu hudby nerozumí.

68 procent rodičů dává přednost poslechu komerční hudby s rekreační a taneční funkcí a staví ji na první místo v pořadí nejčastěji poslouchaných a nejoblíbenějších hudebních žánrů. Hned za ní se řadí poslech beatové hudby. Výsledky výzkumu potvrzují, že poslech lidových písní, jazzu a tzv. umělecké hudby zaujímají druhořadé postavení.

Z toho plyne, že rodiče dávají přednost hudbě jednoduché a často i z uměleckého hlediska problematické, která plní pouze rekreační a zábavnou funkci. Výběr skladeb k poslechu je ovlivněn i různou úrovní dosaženého obecného vzdělání. Rodiče se středoškolským či vysokoškolským vzděláním projeví větší zájem o všechny zkoumané žánry hudby (Kodejška, 1991).

4.2 Současné vymezení funkce rodiny v hudební výchově

Děti od malička zpočátku užívají svůj hlas správně – tvoří ho na základě přirozené, ničím nerušené souhry dechu a hlasivek. S vývojem mluvy však začnou častěji používat nižší hlasovou polohu. Pokud děti nezpívají – neprocvičují vyšší hlasovou polohu – jejich hlas postupně ztrácí jas, lehkost, a nakonec i schopnost tvořit vyšší tóny.

Alena Tichá se domnívá, že dnešní maminky dětem nezpívají. Věnovat se tomuto tématu budu v praktické části, kde se zaměřím na rodiče v mateřské škole, kde působím. Souhlasím bohužel s tímto názorem z větší části, ale myslím, že v současné době se určitě najdou rodiče, kteří svému dítěti zpívají. Jednohlasá písnička je dětskému vnímání nejbližší. Dítě naslouchá zpěvu a spokojeně si pobrukuje. Svůj první „hudební dialog“ tak prožívá v bezpečí a citovém souznění. Zpěv matky houpající své děťátko v náručí nemůže nahradit sebedokonalejší zvukový nosič. Při poslechu reprodukované hudby děti sice vnímají různé zvuky, ale „odosobněná“ vícehlasá skladba je pro ně složitá, nedokáže se v ní orientovat. Podle Aleny Tiché se v rodinném prostředí ani nepodporuje zpěv dětí. Děti svým zpěvem unavené rodiče ruší, a tak bývají okřikovány. V důsledku takové výchovy pak „hodné, tiché“ děti nakonec nejen nezpívají, ale neumějí ani zněle mluvit. Proporce dětské postavy (malé tělo a v poměru k němu velká hlava) a krátké hlasivky způsobují, že hlas dítěte zní jasně, průrazně a někdy až ostře. Spontánní zpěv ve vyšší hlasové poloze je však pro dítě přirozeným projevem sebevyjádření. (Tichá, 2005). Z mé praxe mohu potvrdit i opačný případ. Dítě zpívalo nahlas, dokonce až křičelo. Rodiče pozorovali své dítě, aniž by ho upozornili na správnost používání svého hlasu.

Mnoho lidí se domnívá, že nemá hudební sluch a neumí vůbec zpívat, proto raději nezpívá. Setkala jsem se ale s lidmi, kteří zpívali falešně, a přesto se naučili. Není dobrým příkladem dětem vštěpovat, že oni sami zpívat neumí, tak raději se o to nepokouší. Na společných setkáních s rodiči se vždy pokusím navodit atmosféru takovou, že není důležité, kdo jak zpívá, ale panuje dobrá nálada. Zpíváme si pro radost a pro potěšení.

Životní styl v mnoha rodinách vede z důvodu nedostatku přirozeného pohybu dítěte k malé fyzické zdatnosti a chybnému držení těla. Jejich svaly nejsou potřebně elastické a výkonné. Chybné držení těla, zejména oslabení vzpřímeného držení páteře a nedostatečná práce dechových svalů ve svém důsledku ochromují správné tvoření tónu. Narušují potřebnou souhru mezi dechem a hlasivkami.

„Hudebním smogem“ zamořené prostředí nepodněcuje děti k přirozenému zpěvu. V rodinách bývá častým zvykem neustále zapnutá televize, či jiné zdroje hluku. Kolem dítěte stále něco hraje. (Tichá, 2005).

V současné době se setkávám s tím, že rodiče se zajímají o hudební činnosti, a naopak chtějí s dětmi doma zpívat, co se v mateřské škole naučí. Ze zkušenosti repertoár písní mateřské školy je velmi oblíbený a děti jen zřídka se odmítají zapojit. Už dvouleté dítě projeví radost při známé melodii a reaguje na ní nejen spontánním pohybem, ale dokonce již osvojenými lokomočními cviky, například při dětské józe, která probíhá třikrát v týdnu.

Instrumentální hra v rodině plní další významnou roli v rozvoji hudebnosti. Pokud hraje někdo z rodiny na hudební nástroj, je tak příkladem a motivací pro předpoklad, že dítě bude mít zájem se naučit hrát na hudební nástroj také. Jsou děti, které se pro hraní na hudební nástroj nadchnou, ale postupně se zájem vytratí. V takovém případě uvedu svůj příklad, kdy jsem si prosadila od prvního ročníku hrát na klavír a po dvou měsících jsem začala rodiče přemlouvat, aby mne odhlásili a dalších osm let je přemlouvala neustále, protože rodiče trvali na svém. Musela jsem navštěvovat ZUŠ i přes velký nezájem. Přes svůj negativní postoj mohu rodičům poděkovat, protože jsem se naučila hrát na klavír. Pokud mluvíme o časových proměnách, můžeme je právě vidět i v takových případech. Dnes spíše je dítě vedeno k tomu, aby si samo vybíralo a pokud se něco dítěti nelíbí, často rodiče ustoupí. Jednoznačně asi nelze říci, kde je hranice dobrovolnosti přínosem pro dítě a kde spíše uškodí. Určitě by pro dítě mělo být radostí a prožitkem, ale znám většinou případy, kde děti samy od sebe nevezmou nástroj do ruky a denně necvičí.

4.3 Pozitivní tendence hudební výchovy v současné rodině

Aby měla hudba pozitivní vliv v rozvoji hudebního vědomí dítěte, musí být umělecky hodnotná. K tomu je zapotřebí záměrného působení rodičů od nejútlejšího dětství, protože už v té době se začíná utvářet vztah k hudbě. Už J. A. Komenský ve svém Informatoriu školy mateřské doporučoval matkám zpívat dětem lidové písně, popěvky, rozvíjet jejich hudební schopnosti pomocí hudebních hraček a tělesných pohybů. Zpěv matky působí velmi účinně na utvářející se psychiku dítěte. Výzkumy rodinného prostředí však ukazují, že hudební výchova je v nich velmi zanedbávána. Přitom život rodiny je velmi důležitým činitelem ve výchově dítěte. Rodina byla a je a stále zůstane základním kamenem společnosti. Nelze ji ignorovat a hovořit jen o školní výchově. Proto je důležitým úkolem nás, pedagogických pracovníků, o rodinu se více zajímat, poznávat lépe rodinnou výchovu každého dítěte a hledat a nacházet přitažlivé možnosti, jak s rodinou lépe spolupracovat a poskytovat jí množství hudebních inspirací (Kodejška, 2002).

Domnívám se, že mnoho rodičů má ostych zpívat i před svými dětmi, protože nezpívá čistě. Jde především o to, že dítě ho vždy s láskou bude poslouchat, nenahradí ho nahrávka z CD přehrávače.

Společné zpívání rodičů a dětí vytváří harmonické rodinné vztahy. Děti doma zpívají rády a většinou písně z mateřské školy. V praxi se setkávám s velkým ohlasem, když se dítě naučí píseň v mateřské škole a zpívá ji. Rodiče dostávají i textovou podobu, když mají zájem a píseň neznají. Pokud to jsou děti mladších tří let, někdy slova pletou nebo nepamatují, proto je vhodné rodičům předat přesný text. Pokud jde o intonaci, rodičům se nahrávají občas i videa, kde mohou slyšet i melodii. Většinou ale všechny písně naleznou na příslušných webových stránkách. Záleží jen na rodičích, v jaké míře své dítě chtějí podporovat ve vztahu k hudbě. Mateřská škola může rodiče vhodně a podnětně inspirovat.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 Výzkumné šetření

Výzkumná část bude východiskem pro metodické náměty ke spolupráci rodiny a mateřské školy v oblasti hudební výchovy. Prostřednictvím experimentu se budu věnovat hudebním aktivitám u dětí a zároveň tento komplexní program předložím rodičům v tištěné podobě jako inspirativní náměty. Mým záměrem je přesvědčit rodiče o významnosti hudebních činností u předškolních dětí a využití hudebního potenciálu v rodinném prostředí. Dotazníkem pro rodiče budu zjišťovat jejich zájem o hudební aktivity před a po realizaci programu. Rozhovorem s dětmi budu prověřovat smysluplnost hudebních činností a zjišťovat, zda byly přínosem pro výchovně vzdělávací práci. Zjistím, jaké hudební aktivity děti nejvíce zaujaly a které naopak u dětí nebyly tak významné. Otázky budu klást dětem starším tří let. Vzhledem k příznivému klimatu a vzájemné důvěře mezi mateřskou školou a rodiči předpokládám, že rodiče budou odpovídat podle skutečnosti.

5.1 Předmět a cíle výzkumu

Předmětem zkoumání bude zjistit, zda jsou hudebně zaměřené aktivity v mateřské škole inspirací pro rodiče, a tak zvyšují zájem rodičů o hudební činnosti v domácím prostředí.

Cíle budou následující: Charakterizovat hudební klima v současné rodině. Dále ukázat způsoby, jak může mateřská škola efektivně podpořit hudební prostředí v rodině.

5.2 Metody, pracovní hypotézy a organizace výzkumu

Experiment, dotazník a řízený rozhovor jsou metody, které budu ve své praktické části používat. Všechny tyto metody budou uskutečněny v Mateřské škole Pobřežní, Praze 8.

✓ Experiment

Organizační stránka: „Mámo, táto, pojďme zpívat“ bude zaměřený na rozvoj hudebních schopností pro děti ve věku od 2 do 4 let. Bude obsahovat 8 hudebně integrovaných námětů s těmito názvy: Zatoulaná koťátka, Radost pro dědu, Emil a první sníh, Fanyinka cvičí jógu, Gábinka a sluníčko, Neposeda Alánek, Honzík přemýšlí a Malý Cipísek. Komplexně bude rozvíjet estetické vnímání a dětské chápání obsahových smyslů těchto námětů. Tento esteticko výchovný komplex, kterým budu ověřovat předmět výzkumu, je moje autorská tvorba a bude součástí bakalářské práce. Délka programu potrvá 8 týdnů v průběhu měsíců leden až březen 2018.

✓ Dotazník

Organizační stránka: Dotazníkovou metodou budu zjišťovat hudební klima v rodině a zájem o spolupráci dospělých s mateřskou školou. Zaměřím se na to, jak často se v domácím prostředí dětem zpívá a jakému repertoáru dávají rodiče přednost. Budu se zajímat o názor rodičů na hudební vzdělávání v mateřské škole. Zda si myslí, že je pro dítě přínosem, dále do jaké míry využívají doma hudební aktivity provozované v mateřské škole. Rodičům bude dotazník předložen prostřednictvím níže uvedených otázek před realizací hudebního programu, aby neovlivňoval jejich odpovědi.

Otázky před realizací programu:

1. Podporujete hudební rozvoj vašeho dítěte (společné zpívání, domácí muzicírování apod.)?

Konkrétním příkladem se zajímám o způsob rozvíjení hudebních schopností.

2. Máte ve své knihovně sborník, dětský zpěvník nebo literaturu hudebního zaměření?

Prověřuji, zda se v knihovně dnešní rodiny objevuje literatura s hudební tematikou.

3. Co očekáváte od naší mateřské školy v rozvoji hudebních činností?

V této otázce zkoumám přehled a informovanost rodičů o výchovně vzdělávacím programu mateřské školy.

4. Hraje někdo z vaší rodiny na hudební nástroj? Pokud ano, na jaký a jak dlouho se hře věnuje?

Otázkou zjišťuji, kdo v rodině a jak dlouho hraje na hudební nástroj.

5. Kdo s dítětem doma nejčastěji zpívá?

V této otázce chci vyvrátit nebo potvrdit tvrzení, že nejčastěji zpívá doma matka.

6. Poslouchá vaše dítě pravidelně dětské lidové písně?

Zajímám se v této otázce o pravidelnost poslechu lidových písní.

7. Navštěvujete se svými dětmi hudební programy? Pokud ano, jaké a kdo dítě doprovází?

Zjišťuji, zda rodiče využívají programů pro děti s hudebním zaměřením.

8. Pokud se dítě naučí něco nového (písničku, taneček, básničku), jakým způsobem se dozvíte tuto informaci?

Zajímá mě, do jaké míry jsou rodiče informováni ze strany dětí, zda se zajímají o dění v MŠ a sledují informace na nástěnkách.

Otázky po skončení programu:

Odpověďmi na následující otázky bych chtěla zjistit názor rodičů na hudební činnosti, které nabízíme dětem v naší mateřské škole. Otázky jsou položeny tak, aby rodič vždy mohl odpovědět ano/ne a zároveň mohl přidat vlastní hodnocení.

1. Sdělovalo vám dítě zážitky z hudebních činností v mateřské škole? Jaké to byly zážitky?

Zajímá mne informovanost rodičů. Do jaké míry se rodiče zajímají a hovoří s dítětem o průběhu dne v mateřské škole.

2. Využijete doma náměty z hudebního programu?

Budu zjišťovat přínos hudebních námětů z MŠ v domácím prostředí.

3. Prohlíží si vaše dítě doma výtisk programu „Mámo, táto, pojďme zpívat“, projevuje o ni zájem?

Tato otázka je zaměřena na efektivitu tištěného materiálu celého programu, který rodičům poskytnu jako „brožuru“.

4. Vítáte prohloubení spolupráce rodičů a mateřské školy prostřednictvím pravidelného setkávání se společným zpěvem?

Porovnáám názory rodičů na společné setkávání se zpěvem.

5. Máte nějaké inspirativní nápady, které byste nám chtěli doporučit pro zvýšení efektivity spolupráce mezi mateřskou školou a rodinou?

Budu zjišťovat možnosti využití i opačného případu, kde rodič může obohatit spolupráci svými nápady.

6. Pozměnil se Váš názor na význam hudební výchovy v předškolním věku? Jak?

Prověřuji efektivitu metodických námětů.

7. Měla naše společná práce nějaký vliv na vaše mínění o významu hudebních činností u vás doma? Jaký?

Bude mne zajímat, zda se dětem budou rodiče věnovat více v oblasti hudebních aktivit a jestli jsou hudební činnosti z jejich pohledu důležité pro vzdělávání.

✓ Řízený rozhovor

Organizační stránka: Respondenti v metodě rozhovoru budou děti. Realizace rozhovorů s dětmi proběhne během hudebního programu „Mámo, táto, pojďme zpívat“. U dětí se zaměřím především na zjištění atraktivity a pestrosti činností. Zároveň si ověřím, zda se plní dílčí vzdělávací cíle školního vzdělávacího programu „Jen, si děti, všimněte, co je krásy na světě“. Aplikovat otázky budu u dětí, které jsou schopny vyjádřit své pocity.

Rozhovor s dítětem bude pořízený v druhé polovině programu

1. Těšíš se na další příběh v domečku?

Zjistím, zda se aktivity v programu staly zážitkem a dítě se těší na pokračování.

2. Jaká písnička se ti z domečku líbí nejvíce, zazpíváš jí?

Prověřím paměť dítěte, a zda je schopné zazpívat celou píseň samo.

3. Koho z domečku bys chtěl (la) domů a proč? Kdo v domečku už bydlí?

Budu zjišťovat, která osoba z domečku nejvíce zaujala svou charakteristikou.

Pomocí výše uvedených metod budu stylizovat tři pracovní hypotézy, které dále ověřím v praktické části.

Stanovení hypotéz:

1. V dnešní rodině se dětem nezpívá.
2. Pro dítě jsou hudební činnosti v mateřské škole pestré a zajímavé.
3. Vhodnými metodickými náměty mateřské školy se u rodičů zvýší zájem o hudební aktivity v rodině.

6 Experiment

Myšlenkou a podnětem, proč rodičům poskytnout metodické náměty, byl mimo jiné věk dětí. Pokud dochází do mateřské školy dítě od dvou let věku, je na našem místě rodiče informovat o všech činnostech, protože dítě není schopno popsat, co v mateřské škole dělalo.

6.1 Charakteristika a organizace experimentu

Touto poslední metodou se zaměřím na odborné využití vlastní pomůcky *v hudebních činnostech*.

Program nese název „Mámo, táto, pojďme zpívat“ a měl by ukázat rodičům, jak se pracuje v mateřské škole a dále jeho využití i v domácím prostředí.

Aktivita budou ověřovány v Mateřské škole Pobřežní, Praze 8. po dobu dvou měsíců, ale jeho realizace je možná během celého školního roku. Obsahem je osm příběhů navazujících na sebe. Každý z nich zahrnuje čtyři části: Poslech, pohyb, zpěv, rytmus. Všechny tyto části jsou podrobně rozpracovány, aby byly pro rodiče srozumitelné. Začíná se vždy úvodní písní „Domeček“.

Věk dětí bude od dvou do čtyř let při počtu zhruba 14–20 dětí, podle aktuální docházky v den konání aktivit. Každý týden se děti seznámí s novým příběhem. Osm týdnů, osm příběhů, osm not. Noty budou znázorněny na domečku v podobě jmen znění xylofonu. Přestože je u dětí věkový rozdíl, mám velice dobré zkušenosti, že i tyto děti se zapojují. V mateřské škole nenutíme do činností, je možnost využít hry podle svého rozhodnutí. Celý program povedu společně se zdravotní sestrou a pedagogem, kteří mi budou nápomocny při pohybovém doprovodu, rytmických cvičeních a v neposlední řadě péči o děti, které se budou chtít věnovat jiným činnostem. Předpokládaná délka jedné části programu bude na 20 min. a uskutečníme jej v dopoledních hodinách v herně mateřské školy, která disponuje všemi potřebnými metodickými pomůckami i velkým prostorem. K dispozici rodičům bude i video fotodokumentace.

6.2 Hudební program „Mámo, táto, pojd’me zpívat“.

Mámo, táto, pojd’me zpívat

První příběh ZATOULANÁ KOŤÁTKA

Na kopečku za vsí stál domeček a v něm bydlel dědeček Cyril a babička Dáša. Bydleli v domečku sami a zdálo se, že jim něco chybí. Ráno, když děda odcházel na houby, uslyšel slabé zamňoukání. „Mňauuuu, mňauuu“, ozývalo se. Dědeček šel za zvukem, a co nenašel. 3 malá schoulená koťátka u velkého pařezu. Zavolal babičku a oba z toho nadělení nemohli spustit oči.

Otázka pro děti: „Co myslíte děti, co mohou pro nalezená koťátka dědeček s babičkou udělat?“

Nechají si je a pojmenují? Předpokládáme, že ano. „Emil, Fanyinka, Gábinka, to jsou naše koťátka“ zvolal dědeček.

- 1) Nejprve si prohlédneme domeček, ve kterém děda a babička bydlí - POSLECH písničky DOMEČEK

DOMEČEK

Text a hudba:
Marie Kružíková

Sto-jí, sto-jí do-me-ček, me-cho-vý má dvo-re-ček.

Kdo v něm byd-lí? Ne-ví-me. Jak to a-si zjis-tí-me?

Ťuk, ťuk na vrát-ka - a za-čí-ná po-hád-ka...

2) POHYB spojený se zpěvem dospělého

1.- 2. takt	stoj, ruce spojené nad hlavou „stříška“
3. - 4. takt	podupy nohama
5. - 6. takt	otáčení hlavou vlevo, vpravo, ruce ukazují „ne,ne,ne“
7. - 8. takt	zvedáme ramena /nevím/
9. - 10. takt	ťukání do dlaně levé ruky
11.- 12. takt	ukazováček před pusou /ticho/

3) RYTMUS – práce s říkadlem, můžeme využít hru „Na tělo“ – děti stojí v prostoru nebo doprovod na rytmické nástroje – děti zaujmou polohu v kleku na patách.

Kdo bydlí v domečku? (děda, babička, Emil, Fany, Gábi)

Děda dupe dupy dup	podupy	bubínek
Babka cupe cupy cup	chůze po špičkách na místě	chrastítka
Emil šlape šlapy šlap	podupy	činely
Fany klape klapy klap	chůze po patách na místě	dřívka
Gábi ťape ťapy ťap	podupy	rolničky

4) ZPĚV – nejprve procvičíme prohlubování přirozené dechové funkce a hospodaření s dechem v lehu na zádech, nohy pokrčené, ruce na bříšku.

„Na kotátka“

Nádech nosem, bříško se zvedá (dáme pozor, aby se dítě „nepředechovalo“, nezvedalo při nádechu ramena), chvilka klidu a pomalý výdech na slabiku „miau“ až bříško splaskne.

Pěkný, zdravý tón se ozve, když vyváženě spolupracují dech a hlasivky. Proto zařadíme i hry s hlasem. K tomu využijeme intonační stupnici Hudebního domečku a říkadla:

„Jak dupe děda?“ – zahrajeme a zazpíváme odpověď a děti opakují. Pokračujeme „Jak cupe babka“? „Jak šlape Emil“?

Zpěv písně – nejprve střídáme zpěv skupin, zpěv jednotlivce a skupiny a společný zpěv. Píseň Domeček se zazpívá před každým příběhem.

Druhý příběh RADOST PRO DĚDU

Motivace – píseň „Domeček“

Babička dědovi připravila jednoho krásného dne překvapení. Děda si už jako malý chlapec přál pejska. Otázky k dětem: „Kdo z vás děti si přeje pejska“? Dům dědečka a babičky byl velký se zahradou. Protože měli spoustu volného času, rozhodla se babička dědečka překvapit a dát mu kouzelný košíček. Proč kouzelný? Košík se totiž hýbal. „Viděly jste někdy děti košík, který se hýbe?“

„Co děti myslíte, že v košíku našel“?

Babička udělala dědovi obrovskou radost a ke třem malým koťátkům přibyla 3 štěňátka. „To je nadělení“, zvolal dědeček a za kouzelný košík dal babičce sladkou pusu. „Babičko, my teď budeme mít dům plný zvířátek“. A jména? „Alan, Honzík, Cipísek, to jsou jména pro naše psí kluky“.

1) POSLECH písně

Pejsek leze ze vrátek

Skotačivě

I. Pej - sek le - ze ze vrá - tek, pej - sko - vá zas na - zpá - tek.

II. Po - tom ská - čou ve - dle se - be, do trá - vy i do je - te - le,
haf, haf, haf, do bou - dy se vrat'!

2) POHYB spojený se zpěvem dospělého v prostoru

Děti se postaví do kruhu tak, aby měly mezi sebou mírné rozestupy. Ruce v bok.

1. - 2. takt	malé krůčky vpřed
3. - 4. takt	malé krůčky vzad
5. - 6. takt	poskoky
7. - 8. takt	potlesky
9. - 10. takt	podřepy
11. - 12. takt	otočení kolem své osy

- 3) RYTMUS – kombinujeme zpěv dospělého s rytmičným doprovodem dětí. Utvoříme dvě skupiny – chlapci a děvčata. Chlapci mají ozvučná dřívka, děvčata činelky. Děti se v doprovodu střídají.

Začínají chlapci s dřívky – 2 takty
Následují děvčata s činelkami – 2 takty
Další 4 takty hrají společně.
9. a 10. takt doprovázejí chlapci,
11. a 12. děvčata

4) ZPĚV

Procvičíme součinnost bránice a hlasivek

„Štěkání“ – děti jsou v prostoru třídy jako pejskové. Zaštěkáme jako malé štěně, velký smutný pes, malý bojácný pejsek, velký zlý pes, veselý pejsek, vztekly pes, ospalý pejsek....

„Melodie kráčí po schodech“ – využijeme intonační schody u domečku (zvonkohru, skleničky). Hrajeme melodii písně a doprovázíme na „nástroj“. Zpíváme nejprve na solmizační slabiky, jako štěňátko, slova písně.

Zpěv písně s pohybem

Třetí příběh EMIL A PRVNÍ SNÍH

Emílek ráno otevřel oči a zdálo se mu, že vidí všechno bílé. „Mám špatné oči“, postěžoval si Fanynce. Fanyнка se mu podívala zblízka do očí a říká „musíš si je pořádně umýt“. Emílek si vytřel svá modrá očička a začal skoro plakat, když viděl pořád všechno bílé. „Podívej, Fanyňko, já vidím bílý dvůr, a dokonce i děda má bílou čepici“. Fanyňka se začala smát na celé kolo a vzala Emílka za packu a říká.

Otázka pro děti: „Co to může být“?

„To je přece sníh, ten padá v zimě z nebe, ty popleto“.

1) POSLECH

PODÍVEJ KOCOURKU

opsl. píse 4x

1. PODÍVEJ KOCOURKU TO JE SNÍH. VLDOČKY TI PADAJÍ
2. PODÍVEJ KOCOURKU TO JE SNÍH. POJEDEM STATÍNEK

NA KOŽICH. KDYŽ JI JINĚS RÁNO V KOŠKU SPAL, NĚKDO NAH LOKU
NA ŠANÍCH. POTOM SE VRAŤIŠ DO KOŠE SPAT. MUSÍM TI MLIČKO

POCUKROVAL. DO HISKY DÁT. UŽ PADA' UŽ PADA' A

BÍLÁ' JE CELÁ' ZAHRADA.

2) POHYB doprovázený zpěvem dospělého

1. - 4. takt	rozhlížíme se vlevo, vpravo, ruku dáme k očím „díváme se“
5. - 8. takt	prsty napodobujeme padající sníh (pohyb shora dolů až k zemi)
9. - 12. takt	napodobujeme spaní – hlavu dáme na dlaněmi spojené ruce
13. - 16. takt	prsty napodobují cukrování
18. - 21. takt	prsty napodobujeme padající sníh
22. - 25. takt	otočíme se okolo své osy s roztaženýma rukama

3) RYTMUS

„Na tělo“

Děti sedí na židličkách a opakují podupy, pleskání, tleskání po dospělém.

1. - 4. takt	podupy
5. - 8. takt	pleskání
8.-16. takt	tleskání
17. - 21. takt	napodobujeme prsty sněhové vločky
22. takt	tleskání
23. takt	pleskání
24. takt	podupy

4) ZPĚV

Navodíme přiměřený, klidný a prohloubený nádech

„Zahříváme prochladlého kocourka“ - děti se pohybují volně v prostoru, nesou před sebou v dlani malé prochladlé koťátko. Lehce na něj dýchají na slabiku „fííííí“. Jakmile jim dojde dech, zastaví se. Sledují, zda je kocourkovi již lépe. Pak se znovu nadechnou a opět chodí s foukáním na kocourka (při pozorování kocourka dojde k uklidnění a následnému bezděčnému hlubokému nádechu. Chůze napomůže volnému plynutí dechu).

„Meluzína“ – použijeme intonační schody na Hudebním domečku /zvonkohru, skleničky/ a děti napodobují. „Meluzína sílí“ - vzestupná, sílící melodie húúúúú; „meluzína už jen tiše doznívá“ – klesající lehké znění nižších tónů.

Zpěv melodie písně na různé slabiky, zpěv jednotlivce a skupiny, dvou skupin, celé skupiny

Čtvrtý příběh FANYNKA CVIČÍ JÓGU

Dědečka jednou bolela záda. Fanyнка k němu přiběhla a začala ho olizovat. „Chtělo by to se protáhnout a vyskočit z postele“, pomyslela si Fanyнка. Říká se, že protažení je moc důležité pro naše zdraví. Fanyнку cvičení moc baví a ráda předvádí, když se něco nového naučí.

1) POSLECH z CD přehrávače. Lali cvičí jógu. Je určena na protažení celého těla v pomalejším tempu.

2) POHYB

Každá kočka velmi ráda
Mňau – mňau
<i>Ze sedu na patách pokračuj do kleku s předpažením.</i>
Protáhne si krásně záda.
Mňau – mňau.
<i>Polož ruce na zem</i>
Nahrbí se, koukne k bříšku,
<i>Srovnej záda, hlavu drž v prodloužení těla.</i>
<i>Vyhrb záda a koukej směrem k bříšku.</i>
Posnídala ráno myšku.
Mňam.
<i>Posad' se na paty, hlavu polož na zem a z rukou si udělej myší ouška.</i>

3) RYTMUS

Rytmičtý doprovod písni se slabými úhozy na trianql. Pouze na „mňau“. Děti opakují „mňau“ podle toho, kolik bude úhozů (jeden až tři). Čtyřleté dítě může zkusit hrát samo na trianql za pomoci paní učitelky.

4) ZPĚV

Protože zde nemáme notový záznam písni, zpíváme podle melodie z CD přehrávače. Dechové cvičení k písni provádíme na „mňau“..... protáhneme slabiku aaaaaaa s výdechem. Pokusíme se o slabé zamňoukání a silnější zamňoukání. Dáme si ruce na bříško a zjistíme, zda cítíme, jestli zůstává stejné nebo se vyfukuje nebo naopak nafukuje. Písni zpíváme po částech nejprve bez pohybového doprovodu.

Pátý příběh GÁBINKA A SLUNÍČKO

Gábinka vyběhla ze vrátek rovnou na zahrádku. „Pojďte se podívat, jak nám sluníčko krásně svítí“, zvolala na své kamarády. Gábinka nevěděla, proč sluníčko někdy svítí a někdy ne? Proč se někdy schovává za mraky? Jak si hrála na trávničku, vždycky pacičkou chtěla na sluníčko dosáhnout. „Ale Gábinko, řekl dědeček, vždyť sluníčko je tak moc daleko“ a usmíval se, protože i jemu samotnému přišlo najednou tak blízko.

Hádanky: „Víte děti, jak se jmenují ty žluté pásy, co sluníčko posílá k nám na zem?“

„A proč se nesmíme dívat do sluníčka“?

1) POSLECH písně Kotě a sluníčko (s hudebním doprovodem)

KOTĚ A SLUNÍČKO

Hudba: V. BLÁHA
Slova: MILOŠ VESELÝ

Valčík [zvolna a houpavě]

C

1. Hrá - lo si ko - tá - ko na tráv - ní - čku,
sa - ha - lo pa - cič - kou po slu - ní - čku.
F C G7 C
Slu - ní - čko u - plet - lo zla - tý pá - sek,
F C G [F+6] G C
chy - ti - lo ko - tá - ko za o - cá - sek.

Detailed description: The image shows a musical score for a waltz titled 'Kotě a sluníčko'. It is in 3/4 time and C major. The score consists of four staves of music with lyrics in Czech. The first two staves are in C major, the third and fourth staves have key changes to F major and G7, and then back to C major. The lyrics are: '1. Hrá - lo si ko - tá - ko na tráv - ní - čku, sa - ha - lo pa - cič - kou po slu - ní - čku. Slu - ní - čko u - plet - lo zla - tý pá - sek, chy - ti - lo ko - tá - ko za o - cá - sek.'

2) POHYB

Hrálo.....na trávničku
<i>turecký sed, pleskání rukama o nohy</i>
Sahalo.....po sluníčku
<i>v rytmu natahujeme ruce (naznačujeme uchopení)</i>
Sluníčko.....pásek
<i>rukama naznačíme před tělem velký kruh a pak jimi točíme</i>
Chytilo.....ocásek
<i>v rytmu natahujeme střídavě levou a pravou ruku (naznačujeme chycení)</i>
Dnes.....malý smíšku
<i>ruce naznačují „ne,ne,ne“</i>
Zlato.....do kožíšku
<i>prsty napodobujeme sypání</i>
Že moje tlapky „volání na sluníčko“ – ruce k puse
Uvidíš.....drápky krčíme a natahujeme prsty

3) RYTMUS

Hra „Opakuj po mně“

Přednášíme dětem jednotlivá slova a sousloví, na každou slabiku tleskneme (dupneme, pleskneme) a děti potom opakují:

- Ko – řát – ko; slu – níč – ko; tráv – ní – ček; pa – cič – ka; pá – sek; o – cá – sek;
- Ma – lé ko – řát – ko; vel – ké slu – níč – ko; ze – le – ný tráv – ní – ček;
- Ko – či – cí pa – cič – ka; u – ple – te- ný pá – sek; ko – či – cí o – cá – sek

4) ZPĚV

„Vůně květiny“ (návčik prohloubeného nádechu a pružného, měkkého výdechu)

Představme si, že si dáme květinu k nosu a lehounce k ní přivoníme. Pak ji vrátíme s výdechem „jũũũũũũũ“ zpátky. Vezmeme jinou květinu a cvičení opakujeme.

„Květiny se honí“ – s využitím intonačních schodů

Dospělý zahraje a zazpívá libovolnou melodii a děti ji opakují na slabiky:

tulipán – tu, tu , tu

pampeliška – pa, pa, pa

podléška – po, po, po

sasanka – sa, sa, sa

fialka - fi, fi, fi

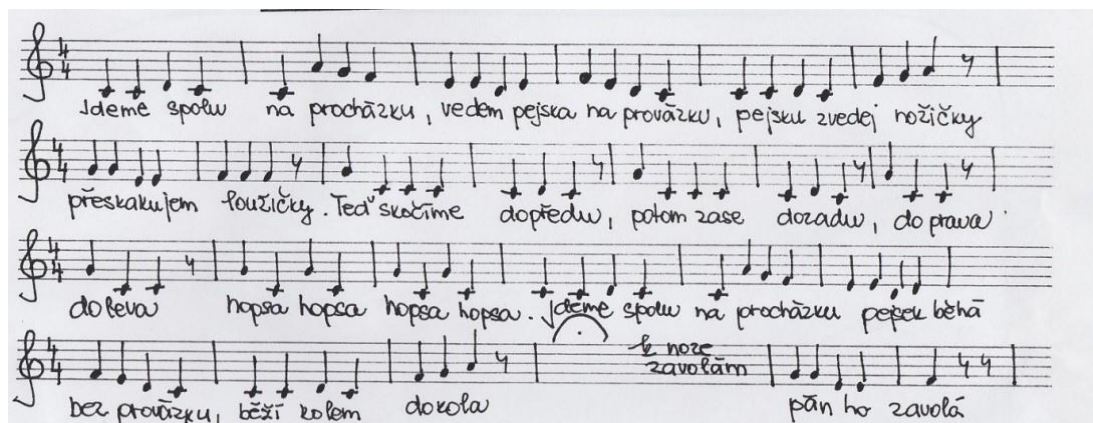
Zpěv písně s pohybovým doprovodem.

Šestý příběh NEPOSEDA ALÁNEK

Alánek byl neposed. Děda se snažil celé dny, aby poslouchal na povel. Bral ho pravidelně na procházky, ale pouze s vodítkem. Jen na zahrádce ho pouštěl. Poslouchejte děti, jaká slůvka na něj volal: „K noze, lehni, sedni, přines“! Zvládnete to také? A protože děda věděl, jak velká práce je vycvičit pejska, za odměnu mu vzal vždycky nějaký ten pamlsek. Nakonec se dědečkovi podařilo Alana vychovat tak, že pěkně chodil bez vodítka.

1) POSLECH písně

Na procházce

2) POHYB

1. - 4. takt	chůze ve vázaném útvaru (jako hra na hada – jeden vede a ostatní se drží za ruce a jdou za ním) po obvodu místnosti
5. - 8. takt	vysoko zvedáme nohy při chůzi
9. - 10. takt	ruce v bok, poskoky vpřed
11. - 12. takt	ruce v bok, poskoky vzad
13. takt	poskoky vpravo
14. takt	poskoky vlevo
15. - 16. takt	poskoky
17. - 18. takt	chůze v prostoru
19. - 20. takt	stoj, ruce ukazují „ne, ne, ne“
21. - 22. takt	otáčení kolem své osy

3) RYTMUS

Rytmická deklamace písničky (jedná se o rytmitizovanou mluvenou řeč, výrazně vyslovovanou). Vhodné je připojit k deklamaci pohyb (tleskání, pleskání, podupy, chůzi; běh se v kombinaci s mluvou a zpěvem nedoporučuje, neboť dítě je zadýchané). Můžeme

kombinovat hru na tělo s hrou na nástroje. Rytmický doprovod bude totožný s rytmem písničky. Až teprve starší dítě dokáže hrát jen na první dobu taktu.

Děti můžeme rozdělit na dvě skupiny, první skupina vyjadřuje písničku pohybem /viz výše/ a druhá skupina doprovází deklamovaný text hrou na bubínek (hůlky, triangel, prstové činelky, rumbakoule, rolničky, tamburinu). Doma můžeme použít různé kuchyňské náčiní.

4) ZPĚV

„Chytáme déšť“ (procvičíme si navození klidného, hlubokého nádechu).

Stojíme mírně rozkročmo s pažemi upaženými a pokrčenými, předloktí směřuje vzhůru, dlaně vpřed. Hluboký nádech nosem, „prší a kapičky nám stékají z čela na špičku nosu a my je krátkými výdechy odfukujeme“. S ukončením výdechu se sbalíme do lehkého předklonu a ruce položíme na žaludek. Setrváme takto chvíli ve výdechu. Poté se s nádechem narovnáme do původního postavení a pomalý výdech s „odfukováním“ opakujeme.

Melodii písničky zpíváme na různé slabiky, využijeme intonační schody Hudebního domečku, doprovod na melodický hudební nástroj.

K opakovanému zpěvu písničky se děti postupně přidávají.

Sedmý příběh HONZÍK

Honzík se zamyšlením povídá: „Kluci, víte, jak si povídají jiná zvířátka, než jsme my“? Alan se podíval na svého brášku a kroutil hlavičkou. Příběhla i zvědavá Fanyinka a hned se zajímala o to, jak to můžou zjistit. „Už to mám“ vykřikla tak nahlas, že dědovi spadly brýle z hlavy, protože zrovna odpočíval. „No přece se zeptáme, když něco nevíme, tak se prostě zeptáme“. A začala poskakovat a radovat se, že pozná, jak si zvířátka povídají. Tak to zkusme: „Pejsci, pejsci, jak si vlastně“

- 1) POSLECH písně „Pejsci, pejsci, jak si vlastně povídáte...“ nahradíme původní písni „Krávy, krávy“ (kočky, hadi, kukačky, žáby, sovy) s hudebním doprovodem.

Krávy, krávy

Středně
4x C / F / C / G / C / F /

1. Krá vy, krá - vy, jak si vlast- ně po - ví - dá - te? Krá - vy, krá - vy,
2. Koč - ky, koč - ky, jak si vlast- ně po - ví - dá - te? Koč - ky, koč - ky,
3. Pejs - ci, pejs - ci, jak si vlast- ně po - ví - dá - te? Pejs - ci, pejs - ci,
4. Ha - di, ha - di, jak si vlast- ně po - ví - dá - te? Ha - di, ha - di,

Živě
C G C / C / C / G⁷ /

ja - kou má - te řeč? 1. Bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú,
ja - kou má - te řeč? 2. Mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau,
ja - kou má - te řeč? 3. Haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf,
ja - kou má - te řeč? 4. Sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss,

G⁷ / G⁷ / C / C /

bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú,
mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau,
haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf,
sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss,

2) POHYB

Děti se rozdělí do dvou skupin – pejsci / kočky a stojí ve dvou řadách proti sobě

1. - 2. takt	„kočky“ - chůze vpřed
3. - 4. takt	„kočky“ – chůze vzad
5. - 12. takt	„pejsci“ napodobují prsty štěkání
2. sloka:	
1. - 2. takt	„pejsci“ – chůze vpřed
3. - 4. takt	„pejsci“ . chůze vzad
5. - 12. takt	„kočky“ napodobují prsty mňoukání

3) RYTMUS

„Jak dělají zvířátka“ – rytmižujeme otázky a odpovědi /potlesky, rytmické nástroje/

Dospělý:	Dítě:	Dospělý:	Dítě:
Kdo – pak - jsi?	Pej - sek	Co – u - míš?	Ště - kat
Kdo – pak - jsi?	Ko – t’át – ko	Co – u – míš?	Mňou – kat
Kdo – pak – jsi?	Had	Co – u – míš?	Sy – čet
Kdo – pak – jsi?	Ku – kač - ka	Co - u – míš?	Ku – kat
Kdo – pak – jsi?	Žá – ba	Co - u – míš?	Kvá - kat
Kdo – pak – jsi	So – va	Co – u – míš?	Hou – kat

4) ZPĚV

„Na zvířátka“ (prodlužování výdechu)

Ležíme na zádech, nohy pokrčené, ruce na bříšku. Nádech nosem, uklidnění, dlouhý výdech s „odfukováním“:

- ❖ syčení hada
- ❖ houkání sovy
- ❖ kukáním kukačky
- ❖ kvákáním žáby

„Na ozvěnu“ Dospělý zazpívá dva takty z refrénu jako kukačka, dva takty jako žába, dva takty jako sova. Poslední dva takty také vystřídáme tato zvířátka. Děti opakují melodii.

Osmý příběh CIPÍSEK

Cipísek byl nejmenší štěňátko, Byl tak malý, že se schoval i dědovi do bačkory a nikdo ho nemohl najít.

A protože byl maličký, všechny ostatní věci, předměty, hračky, a dokonce i květiny se zdály tak obrovské. „Neboj, Cipísku, všichni jsme vyrostli“, uklidňovali ho bráškové. „Musíš pořádně jíst a uvidíš, že za pár měsíců budeš jako my všichni“. Cipíska ale více trápilo, že se bál pořád chodit ven. Měl strach snad i ze svého stínu. Jednou si děti představte, o co zakopl na trávě.

Zkuste hádat děti, o co mohl zakopnout?

I Cipísek se jednou dočkal a opravdu vyrostl ve velkého, a silného psa. A pampelišky, té už se dávno nebál.

1) POSLECH písně Malé štěně (s hudebním doprovodem)

Malé štěně

TEXT A HUDBA MILENA RAKOVÁ

Pro-běh - lo se ma - lé ště - ně po tra - vič - ce
po strá - ni, za - kop - lo o pam - pe - liš - ku,
to - vám by - lo ště - ká - ní!

2) POHYB – v každé sloce napodobujeme text – předvádíme, co štěně dělá

1. Sloka – napodobení běhu, „šlapeme na místě“ s rytmičnými pohyby pokrčených paží
2. Sloka – napodobujeme myšku, která se rozhlíží a rukama svolává myšata, ukazuje ukazováčkem na pejška
3. Sloka – krtek se drží za břicho a „směje se“. Pak „kroutí nevěřičně hlavou“
4. Sloka – turecký sed, „olizování tlapičky“,
5. Sloka – leh, „usínání“

3) RYTMUS

Hra „Na tělo“

1. Sloka – při zpěvu písničky střídáme „tlesk, plesk“
2. Sloka – podupy
3. Sloka – „tlučeme ukazováčkem do dlaně“
4. Sloka – ruce v pěst, úder pěstiček o sebe
5. Sloka – napodobujeme „houpání“

4) ZPĚV

„Smích“ (posilování celého dechového aparátu, prohlubování výdechu)

Ležíme na zádech, nohy pokrčené, ruce na břišku. Hluboký nádech, uklidnění, pomalý výdech nosem

❖ smějeme se cha, cha, cha...

❖ smějeme se hi, hi, hi

❖ spinkáme pš, pš, pš

„Na pejsky“

Zapíváme písničku nejprve jako pejsek – na slabiku „haf“, jako když se smějeme „hi“

Zpěv písničky celé dle slov.

Na závěr

Pamatujete si, děti, když jste poslouchali první příběh o domečku? V písničce se zpívá o domečku s mechovým dvorečkem, ale nikdo neví, kdo v něm bydlí. To bylo ale na začátku. My už teď víme, kdo v domečku bydlí.

- ❖ Kdo v něm bydlel nejdříve?
- ❖ Koho děda našel za zahrádkou?
- ❖ Koho přinesla babička?

Tak si teď poslechněte celou písničku (s hudebním doprovodem)

1. Sloka: Stojí, stojí domeček, mechový má dvoreček. Kdo v něm bydlí nevíme, jak to asi zjistíme? Ťuk, ťuk na vrátka a začíná pohádka
2. Sloka: Prý tam bydlí dědeček, prý tam bydlí babička. Přidala se koťátka, přidala se štěňátka. Ťuk, ťuk na vrátka a už končí pohádka.

Zahrajeme si „Na návštěvu“. Při hře využijeme Hudební domeček.

Jdeme do domečku na návštěvu, ale nevíme kde, kdo bydlí. Budeme to muset zjistit.

- ❖ Kdopak tady bydlí? Tady bydlí Cyril – otázky i odpovědi zazpíváme na příslušných tónech
- ❖ Kdopak tady bydlí? Tady bydlí Dáša
- ❖ Kdopak tady bydlí? Tady bydlí Emil
- ❖ Kdopak tady bydlí? Tady bydlí Fanyinka

.....Vyjmenujeme postupně všechna zvířátka.

Na závěr zazpíváme písničku s pohybem.

K části, kde popisujeme rodičům, jak se hraje „Na tělo“ bychom mohli přidat ještě tuto informaci:

I když případně nejsme majitelé klasických hudebních nástrojů, přináší náš domov mnohé zvukové inspirace. Mám na mysli předměty denní potřeby, které se mohou při trošce fantazie a zručnosti rozezvučit, a tedy stát se hudebním nástrojem. Když se rozhlédneme kolem sebe, zjistíme, že vše může znít, něco výše a krátce (cinknutí lžičkou do skleničky), něco hluboce a déle (úder vařečkou do velkého hrnce). Některé nástroje si můžeme snadno vyrobit, např. natáhnout gumičku na kelímek od jogurtu a brnkat na ni. Některé kelímky znějí výše, jiné níže, ale některé i úplně stejně. Někdy si můžeme nasypat hrášek, rýži či jiný sypký materiál do plastové lahvičky nebo do obalu od „kindervajíčka“ a máme skvělé rumba-koule. Využijeme je jako rytmiický doprovod písní.

Také vycházka do přírody přináší mnohé zvukové inspirace. Např. lze ťukat o sebe spadánými oříšky, „hrát“ do kroku na kamínky, na klacíky ulomené z pokáceného stromu, foukat na stéblo trávy.

Dům, zahrada, ulice, louka i les jsou plné hudebních nástrojů. Jen je objevit a vyzkoušet! Učme děti vnímat zvuky kolem sebe – možná, že pak již nebudou tolik bouchat dveřmi, budou citlivější ke svému okolí. Zastavme se s dítětem a naslouchejme zvukům kolem nás. Zavřeme přitom oči. Povídejme si o představách, které v nás zvuky vyvolaly. (Tichá, 2007).

7 Vyhodnocení výzkumu:

Celkový počet respondentů (rodiče a děti): 22

Počet rozdaných dotazníků před realizací experimentu: 15

Počet vyplněných a vrácených dotazníků: 15

Počet rozdaných dotazníků po realizaci experimentu: 15

Počet vyplněných dotazníků po realizaci experimentu: 15

Počet uskutečněných rozhovorů (děti): 7

Praktická část byla zaměřena na výzkum v Mateřské škole Pobřežní. Rodiče dětí vyplňovali dotazník v šatně mateřské školy při odchodu anonymní formou. Měli k dispozici stoleček s židličkou a o jejich dítě bylo v době odpovědí na otázky postaráno. Jak jsem již zmínila v teoretické části, s rodiči máme vzájemné přátelské vztahy a nikdo neměl se spoluprací problém. Dotazník vyplnilo na žádost před i po skončení hudebního programu všech 15 oslovených rodičů. Rozhovory s dětmi jsem uskutečnila vždy během dopoledne, většinou před pobytem venku v kanceláři mateřské školy. Realizovala jsem rozhovory vždy jiný den, než byl hudební program, ale hudební domeček měly děti k dispozici. Připomněly si tak aktivity a mohly snadněji odpovědět. Rozhovor u každého dítěte netrval déle jak tři minuty.

Cílem bakalářské práce byla charakteristika hudebního klimatu v rodině a možné efektivní využití hudebních inspirací z mateřské školy v domácím prostředí. Za uvedených podmínek se podařilo cíle z větší části naplnit. V podobě grafů a odpovědí jsem zaznamenala hudební prostředí v rodině. I přesto, že se v dnešní rodině dětem moc nezpívá, vidím prosperitu v pokračování tímto směrem, tzn. předávat rodičům metodické náměty a tím pomoci zlepšovat hudební klima v rodině. Výsledky dotazníků byly očekávané. V současné, mnohdy hektické době je pro mne příznivé, že někteří rodiče jsou vděční za podobné náměty a vítají spolupráci s mateřskou školou, i když jich není mnoho. Za největší úspěch považuji nadšení dětí při aktivitách hudebního programu. Jejich nadšení se promítlo směrem k rodičům, kteří si aktivity v tištěné podobě odnášeli domů. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že děti si doma dokument prohlíží. Tuto skutečnost jsem vypožadovala i sama, protože děti tento výtisk mají volně k dispozici i v mateřské škole a půjčovaly si ho v době realizace mnohokrát. Atraktivitou byly nepochybně fotografie v dokumentu, které jsem pořídila během realizace. V rodinném prostředí už bohužel rodiče s dětmi o tyto aktivity neprojevovali takový zájem.

Vzhledem ke všem odpovědím ze všech zpětně dodaných dotazníků jsem potvrdila nebo vyvrátila níže uvedené hypotézy.

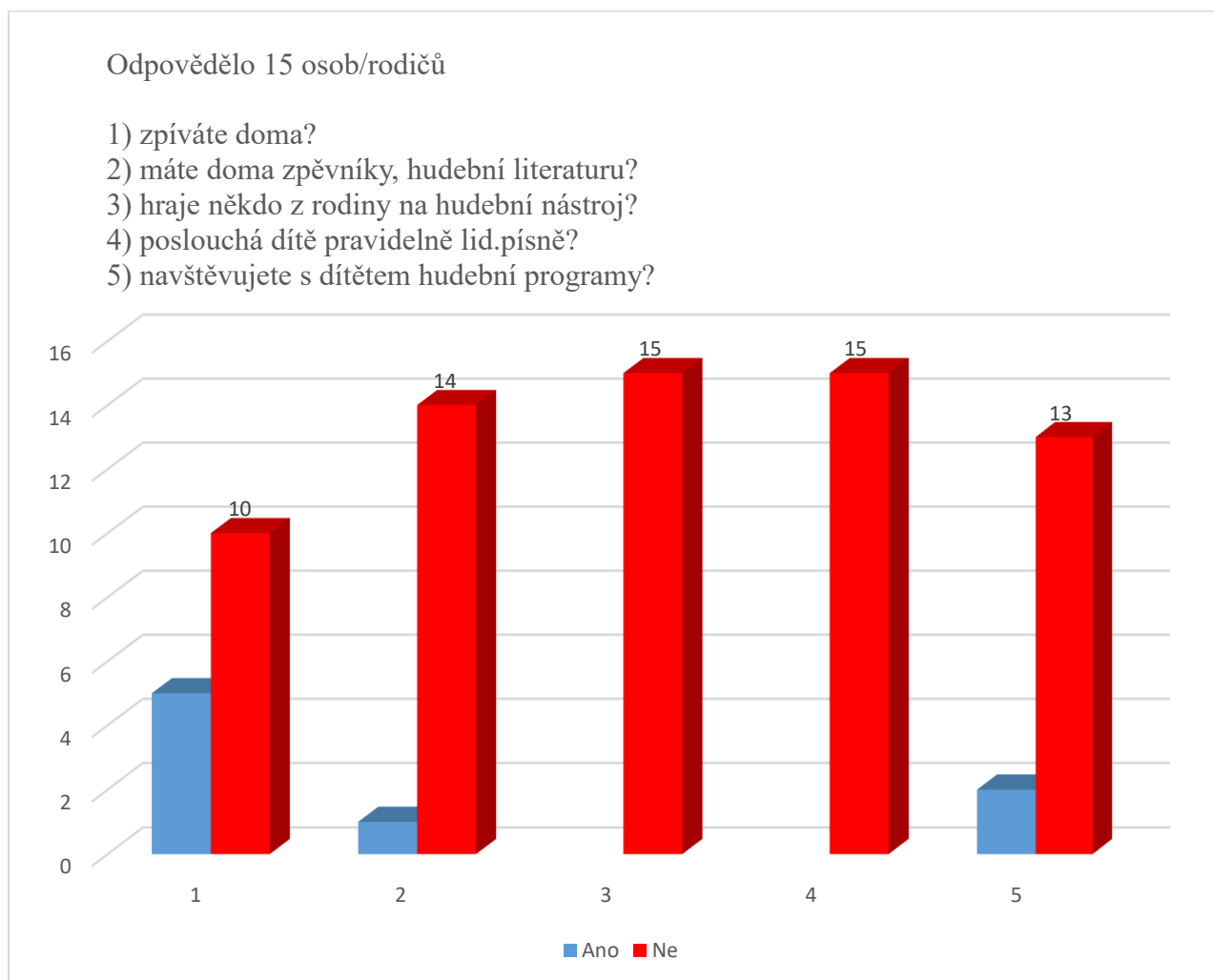
Ověření platnosti hypotéz:

1. Hypotéza: *V dnešní rodině se dětem nezpívá.*

Tato hypotéza se potvrdila z větší části. Nedá se přesně konstatovat, že se vůbec nezpívá, ale ve většině případů se bohužel tato skutečnost potvrdila. V rámci dotazníkového šetření jsem získala odpovědi na tyto otázky v níže uvedeném grafu.

Číslo	Otázka
1	Podporujete hudební rozvoj vašeho dítěte (společné zpívání, domácí muzicírování apod.)?
2	Máte ve své knihovně sborník, dětský zpěvník nebo literaturu hudebního zaměření?
3	Hraje někdo z vaší rodiny na hudební nástroj? Pokud ano, na jaký a jak dlouho se hře věnuje?
4	Poslouchá vaše dítě pravidelně dětské lidové písně?
5	Navštěvujete se svými dětmi hudební programy?
6	Co očekáváte od naší mateřské školy v rozvoji hudebních činností?
7	Kdo s dítětem doma nejčastěji zpívá?
8	Pokud se dítě naučí něco nového (písničku, taneček, básničku), jakým způsobem se dozvíte tuto informaci?

Graf č. 1. znázorňuje odpovědi na otázky 1. - 5. zaměřující se na podporu hudebního rozvoje u dítěte.

Graf č. 2. ukazuje konkrétní činnosti, u jakých rodiče vidí rozvoj hudebních činností v mateřské škole.

Graf č. 3. poukazuje na skutečnost, kdo s dětmi doma nejčastěji zpívá.

Graf č. 4. dokládá způsob, jakým se rodič dozví informací o nové hudební aktivitě z mateřské školy.

2. Hypotéza: *Pro dítě jsou hudební činnosti v mateřské škole pestré a zajímavé.*

Druhá hypotéza se potvrdila na základě experimentu. Děti se aktivně zapojovaly do činností, kde byly hudební náměty. Nadšení, s kterým děti pracovaly, bylo zřejmé, a doplněné informace od rodičů ověřily míněnou skutečnost.

Řízený rozhovor dětí ve věku 3,5 do 4 let.

Tabulka č. 5. dokládá odpovědi na otázky, které byly položeny dětem.

1) *Těšíš se na další příběh v domečku?*

2) *Jaká písnička se ti z domečku líbí nejvíce, zazpíváš jí?*

3) *Koho z domečku bys chtěl (la) domů a proč? Kdo v domečku už bydlí?*

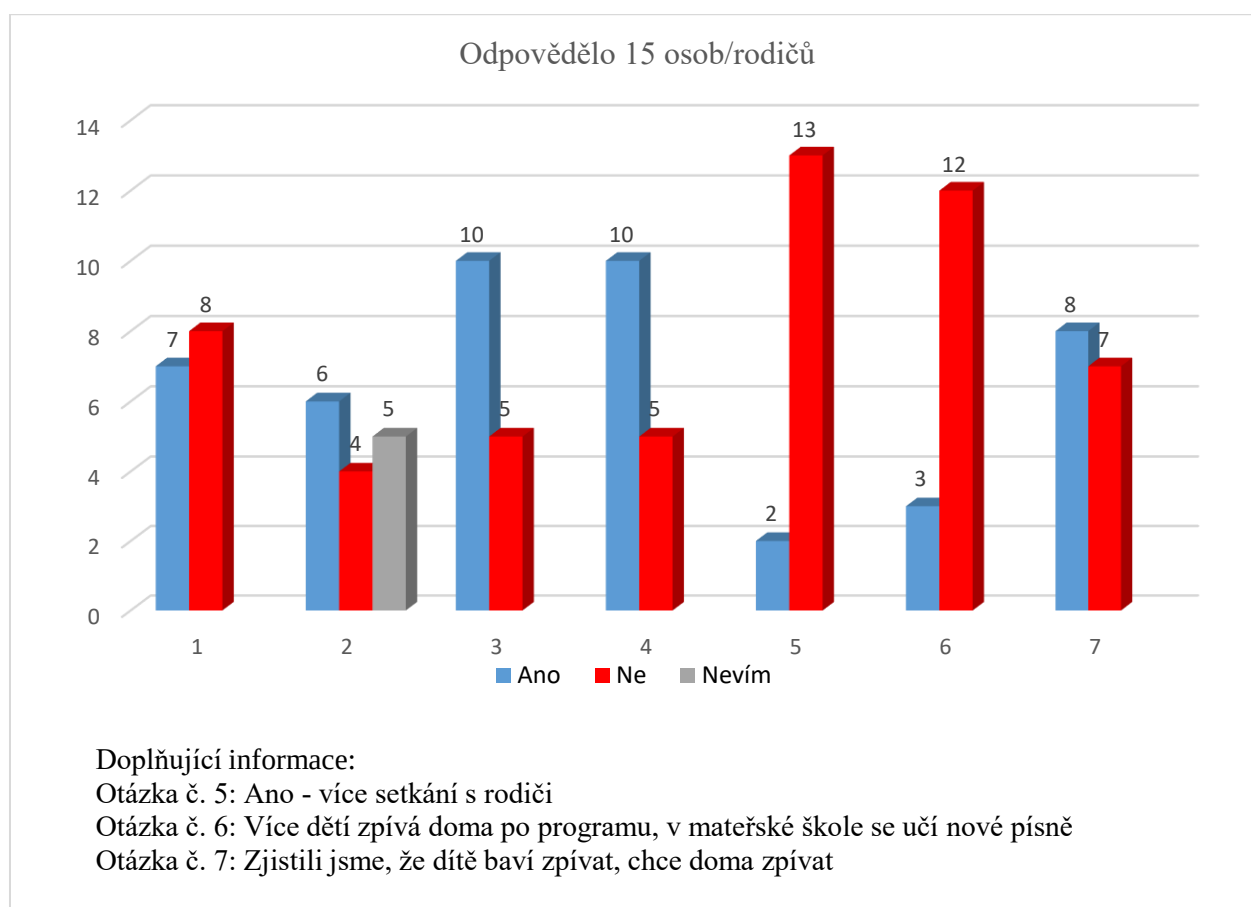
	1.	2.	3.
děvče 3,6 roku	„Na babičku“ (po několikáté odpovídalo stejně)	„Babička“. Píseň nezazněla, stud.	„Babičku“ „Zvířátka a děda“.
děvče 3,8 roku	„Ano, na domeček“.	„Domeček“. Zazpívaná píseň: Pec nám spadla.	„Kočičku, je hezká“. „Kočky, děda, babička“.
chlapec 4 roky	„Ano“!	„Domeček“. Zazpívaná píseň: Domeček.	„Dědu, protože má pejsky“. „Děda, babička, koťátka, pejskové“.
chlapec 4 roky	„Ano“!	„Domeček“ Zazpívaná píseň: Domeček	„Pejsky“. „Se mi líbí“. „Děda, babička, Alánek, Fanyňka, Emílek“
chlapec 3,9 let	„Těším“.	„Domeček“. Zazpívaná píseň: Domeček.	„Pejsky a kočky“ „Mám rád pejska“. „Děda Emil, babička Dáša, pejsek Emil, Pejsek Alánek“.
chlapec 3,6 let	Pokrčení rameny	„Kočka leze dolů“.	„Pejska, protože se mi líbí“. „Děda, pejsek, kočky“.
děvče 3,6 let	„Ano“	„Domeček“.	„Babičku, protože je hodná“. „Pejskové“.

3. Hypotéza: *Vhodnými metodickými náměty mateřské školy se u rodičů zvýší zájem o hudební aktivity v rodině.*

Hypotéza třetí a poslední se potvrdila z části. Jsou rodiče, kteří potenciál v hudební sféře v mateřské škole nevidí. Stále jsou ale i rodiče vděční za nápady, které využívají i v domácím prostředí. Dotazníkem jsem zjišťovala efektivitu metodických námětů po skončení celého programu.

Číslo	Otázka
1	Sdělovalo vám dítě zážitky z hudebních činností v mateřské škole? Jaké to byly zážitky?
2	Využijete doma náměty z hudebního programu?
3	Prohlíží si vaše dítě doma výtisk programu „Mámo, táto, pojďme zpívat“, projevuje o ni zájem?
4	Vítáte prohloubení spolupráce rodičů a mateřské školy prostřednictvím pravidelného setkávání se společným zpěvem?
5	Máte nějaké inspirativní nápady, které byste nám chtěli doporučit pro zvýšení efektivy spolupráce mezi mateřskou školou a rodinou?
6	Pozměnil se Váš názor na význam hudební výchovy v předškolním věku? Jak?
7	Měla naše společná práce nějaký vliv na vaše mínění o významu hudebních činností u vás doma? Jaký?

Graf č. 6. znázorňuje odpovědi na výše uvedené otázky po skončení programu.

Závěr

V dnešní době, kdy pracovní vytíženost rodičů převládá nad časem stráveným s dítětem, položila jsem si otázku: Můžeme si nalézt chvílku, kdy si společně zazpíváme? Mým cílem bylo prokázat hudební klima v současné rodině a zároveň předložit hudební náměty pro rodiče. Vyplyvající hypotézy v rámci své bakalářské práce jsem prověřila pomocí experimentu, dotazníků a rozhovoru. Domnívám se, že tento cíl se podařilo splnit. V teoretické části jsem se kriticky zamýšlela nad hudebním vývojem minulosti i současnosti. Zaměřila se na charakteristiku dětí předškolního věku a hudební vývoj v tomto období. V praktické části jsem se pokusila potvrdit pracovní hypotézy. Provedla jsem dotazníkové šetření, řízený rozhovor a experiment, který byl zaměřen na hudební aktivity. Sběrem všech informací jsem poté analyzovala skutečnosti do grafů a tabulek. Spolupráce rodičů je pro mne jedna z nejdůležitějších podmínek vzdělávání a vždy vítám jakékoliv náměty v hudebním směru. Ve většině případů rodiče ale náměty pro mateřskou školu nenabízejí, spíše je přijímají ze strany instituce. Ověřila jsem si, že děti zpívají a tančí s velkým nadšením. Bohužel v domácím prostředí hudební aktivity pozbývají na důležitosti. V mateřské škole rodiče hudební rozvoj nepovažují za příliš důležitý. Nenavštěvují s dětmi hudební programy ani představení. Došla jsem také ke zjištění, že z dotázaných rodičů nehraje nikdo na hudební nástroj. Za úspěch považuji využití mého programu „Mámo, táto, pojďme zpívat“ z řad rodičů. Děti, které samy projevíly zájem, byly od rodičů podpořeny i doma a praktikovaly některé části z tištěného materiálu. Převažovaly písně s hudebním doprovodem, tedy činnosti pěvecké a pohybové. Rodiče s dětmi rytmičkou část z programu téměř nevyužili. Vzhledem k dnešnímu životnímu stylu jsem předpokládala zájem rodičů u dvou až třech rodin z patnácti, takže výsledek byl pro mne velice uspokojivý. I přes některý nezájem rodičů o hudební náměty jsem byla mile překvapena z výsledků. Závěrem bych se opřela o skutečnost ze své praxe, že i dvouleté dítě se účastnilo všech činností a podávalo výkony vzhledem ke svému věku i mnohdy na úrovni dítěte tříletého. Videonahrávka byla pořízena v polovině programu a lze na ní spatřit hudebně pohybovou část úvodní písně „Domeček“. Za pomoci kolegyně jsem tento experiment zvládla bez obtíží. Jsem přesvědčena o smysluplnosti této práce a budu se snažit nadále děti podporovat a vybízet k aktivitám v hudebním směru.

Seznam použité literatury

BACUS-LINDROTH, Anne. *Vaše dítě ve věku od 1 do 3 let*. Praha: Portál, 2003. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-743-4.

ČAPKOVÁ, Dagmar, MIŠURCOVÁ, Věra, ed. *O estetické výchově nejmenších*. 3. dopl. a uprav. vyd. Praha: SPN, 1978. Odborná literatura pro učitele.

HANŠPACHOVÁ, Jana. *Hry pro maminky s dětmi*. 4. vyd. Praha: Portál, 2006. Nápady – hry – tvořivost. ISBN 80-7367-126-3.

HELUS, Zdeněk. *Vyznat se v dětech*. Praha: SPN, 1984. Knihy pro rodiče (SPN).

CHALUPECKÝ, Jindřich. *Obhajoba umění: 1934-1948*. Praha: Československý spisovatel, 1991. Orientace (Československý spisovatel). ISBN 80-202-0322-2.

JURKOVÍČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7367-750-3.

KODEJŠKA, Miloš. *Hudební výchova dětí předškolního věku*. Praha: Karolinum, 1991.

KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-7290-080-3.

LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006. ISBN 80-86307-26-3.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 5. Praha: Portál, 2008. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-504-2.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět*. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.

MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6

OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.

PROGRAM VÝCHOVNÉ PRÁCE PRO JESLE A MATEŘSKÉ ŠKOLY. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie]: přepracované vydání*. 3. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0772-6.

SEDLÁK, František. *Hudební vývoj dítěte: analytická studie*. Praha: Supraphon, 1974. Comenium musicum (Supraphon).

SMOLKOVÁ, Táňa. *Dítě v úctě přijmout--: vzdělávací program waldorfské mateřské školy*. Praha: Maitrea, 2007. ISBN 978-80-903761-2-0.

TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-916-X.

TICHÁ, Alena a Milena RAKOVÁ. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími: od narození do 8 let*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-100-6.

UŽDIL, Jaromír. *Estetická výchova*. Praha: SPN – Státní pedagogické nakladatelství, 1960

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

WILLHEIMOVÁ, Michaela. Montessori pro rodinu: Hudba a pohyb jako nedílná součást života. *Montessori pro rodinu: Hudba a pohyb jako nedílná součást života*. 2015, (3)., str. 17,18

Seznam použitých internetových zdrojů

Hudební vývoj dítěte. *RVP.CZ: „Hudební vývoj dítěte v předškolním věku“* [online]. 2012 [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <https://rvp.cz/>

Principy Montessori pedagogiky, In: Montessori ČR[online]. [cit. 2018-04-04]. Dostupné z: <http://www.montessoricr.cz/principy-montessori-pedagogiky/>

Seznam tabulek a grafů

<i>1) Graf znázorňující odpovědi na otázky č.1. – 5. před realizací programu</i>	str. 54
<i>2) Graf znázorňující odpovědi na otázku č. 6. před realizací programu</i>	str. 55
<i>3) Graf znázorňující odpovědi na otázku č. 7. před realizací programu</i>	str. 55
<i>4) Graf znázorňující odpovědi na otázku č. 8. před realizací programu</i>	str. 55
<i>5) Tabulka s otázkami a odpověďmi z řízeného rozhovoru u dětí</i>	str. 56
<i>6) Graf znázorňující odpovědi na otázky č. 1. – 7.po skončení programu</i>	str. 58

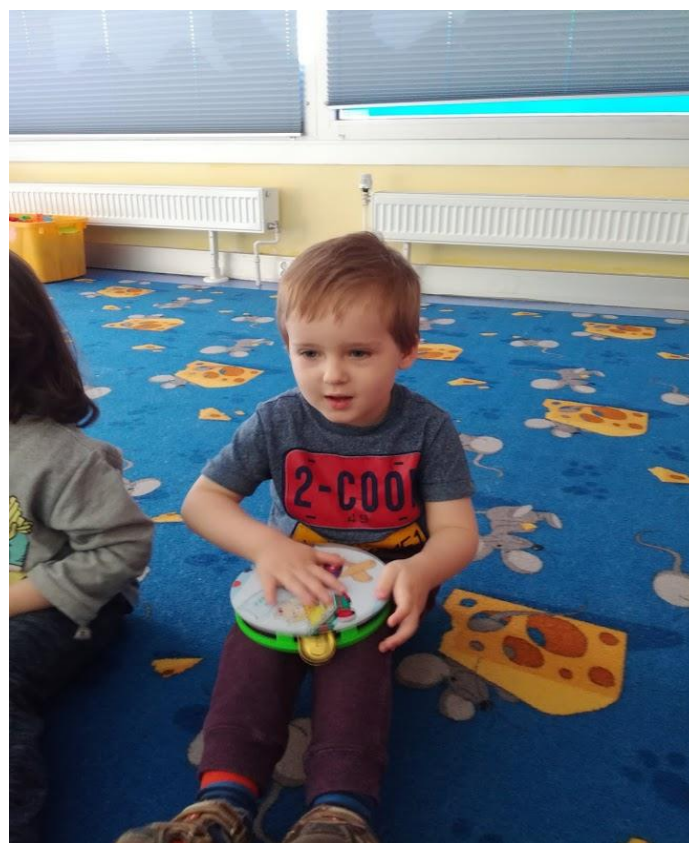
Seznam příloh

<i>Obrázek č. 1. Děti s paní učitelkou při úvodní písni „Domeček“.</i>	str. 65
<i>Obrázek č. 2. Rytmické cvičení.</i>	str. 65
<i>Obrázek č. 3. Rytmizace při písni „Na procházce“.</i>	str. 66
<i>Obrázek č. 4. Aktivita „Kdo bydlí v domečku“?</i>	str. 67

Obrázek č. 1. Děti s paní učitelkou při úvodní písni „Domeček“.

Obrázek č. 2. Rytmické cvičení.

Obrázek č. 3. Rytmizace při písni „Na procházce“.

Obrázek č. 4. Aktivita „Kdo bydlí v domečku“?

Všechny fotografie a videonahrávky k této bakalářské práci byly pořízeny se souhlasem rodičů.